

ประวัติบ้านข้าวปุ้น และ วัดธัญญุตमारาม

พิมพ์ระลึก

ในงานฉลองพระอุโบสถวัดธัญญุตमारาม
บ้านข้าวปุ้น ตำบลกุดข้าวปุ้น อำเภอกุดข้าวปุ้น
จังหวัดอุบลราชธานี

วันที่ ๑๔ - ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔

รวบรวมและเรียบเรียงโดย

พระครูสุภกิจโกศล (ดี สุภโร) เจ้าคณะอำเภอกุดข้าวปุ้น
นายริน มหานิล อดีตครูใหญ่โรงเรียนบ้านข้าวปุ้น (ศาลานานุเคราะห์)
และพ่อดีเด่นแห่งชาติ ประจำปี ๒๕๓๔

ประวัติบ้านจำป๋นและวัดธัญญุตตมาราม

รวบรวมและเรียบเรียงโดย

ระครูสุภกิจโกศล (ดี สุภโร) เจ้าคณะอำเภอกุดข้าวปุ้น
ยริน มหานิล อดีตครูใหญ่โรงเรียนบ้านจำป๋น (ศาลานามุเคราะห์)
และพ่อดินแดนแห่งชาติ ประจำปี ๒๕๓๔

คำนำ

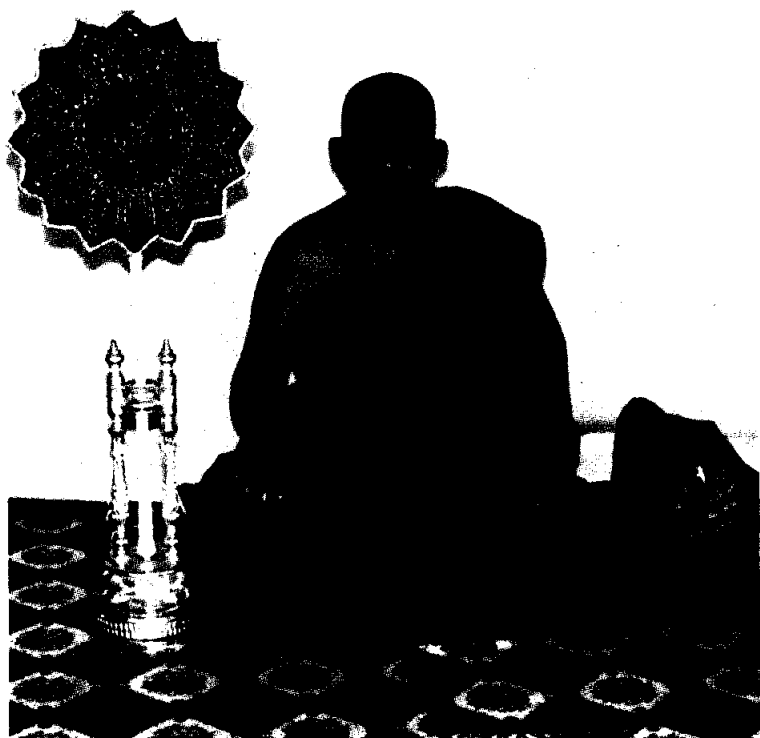
เนื่องจากอาจารย์เกรียงศักดิ์ ผกานนท์ อดีตอาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านข้าวปุ้น (ศาสนานุเคราะห์) และนายลพ บัณฑิตโร ได้มาปรารภกับข้าพเจ้าว่าตามที่ชาวบ้านข้าวปุ้นได้ทำเรื่องรวบรวมขอยกฐานะ ตำบลลุดข้าวปุ้น อำเภอตระการพืชผล ขึ้นเป็นกิ่งอำเภอในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ นั้นพวกเราควรที่จะเขียนประวัติและความเป็นมาของบ้านข้าวปุ้นและวัดชัยบุญตมารามไว้เป็นอนุสรณ์เพื่อให้ลูกหลานคนรุ่นหลังได้ใช้ศึกษา ค้นคว้าและอ้างอิงสืบต่อไป

จากสาเหตุดังกล่าวข้าพเจ้าจึงได้ลงมือศึกษาค้นคว้าประวัติและความเป็นมาของบ้านข้าวปุ้นและวัดชัยบุญตมารามจากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ซึ่งได้ยินได้ฟังและได้เห็นเหตุการณ์ต่างๆ สืบต่อกันมาแล้วนำมาประมวลเข้ากับประสบการณ์ของข้าพเจ้าที่ได้มีถิ่นกำเนิด และอยู่อาศัยในท้องถิ่นนี้มานาน ย่อมเห็นสภาพความเป็นอยู่และเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงต่างๆ ซึ่งเป็นอนิจจังของชาวบ้านข้าวปุ้นมากมาย เมื่อได้ลงมือเขียนเป็นต้นร่างแล้ว จึงได้ส่งให้อาจารย์ริน มหานิล อดีตครูใหญ่โรงเรียนบ้านข้าวปุ้น (ศาสนานุเคราะห์) และประธานกรรมการสร้างบ้านแปลงเมืองพนาปัจจุบันเป็นคนเรียบเรียงขัดเกลา สำนวนให้สละสลวย และทันสมัยยิ่งขึ้น นอกจากนี้ท่านยังได้นำคติธรรม สุภาษิตเตือนใจ สอดแทรกเพิ่มเติมเข้าไปในท้องเรื่อง เพื่อให้เกิดสารัตถประโยชน์ต่อผู้ศึกษาอีกด้วย จึงขอขอบคุณอาจารย์ริน มหานิล ที่ได้ช่วยจัดรูปเล่ม ตรวจทานสำนวน และจัดเนื้อหาให้สมบูรณ์สวยงามน่าสนใจใคร่ศึกษาเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ข้าพเจ้าหวังว่าเนื้อหาสาระในหนังสือเล่มนี้คงให้ประโยชน์แก่ผู้เฝ้าศึกษาค้นคว้าตามสมควร และถ้าหากขาดความสมบูรณ์ของเนื้อหาสาระในด้านใดหวังว่าท่านผู้รู้คงจะช่วยกรุณาแนะนำแก้ไขเพื่อให้มีความสมบูรณ์และเกิดประโยชน์ต่อมวลมหาชนในโอกาสต่อไปและขออุทิศวิญญูสมณูผลแก่ประชาชนชาวบ้านลุดข้าวปุ้นตลอดถึงผู้ได้มาทำบุญร่วมและผู้ล่วงลับไปแล้ว ตลอดจนสรรพสัตว์ทุกถ้วนหน้าเทอญ

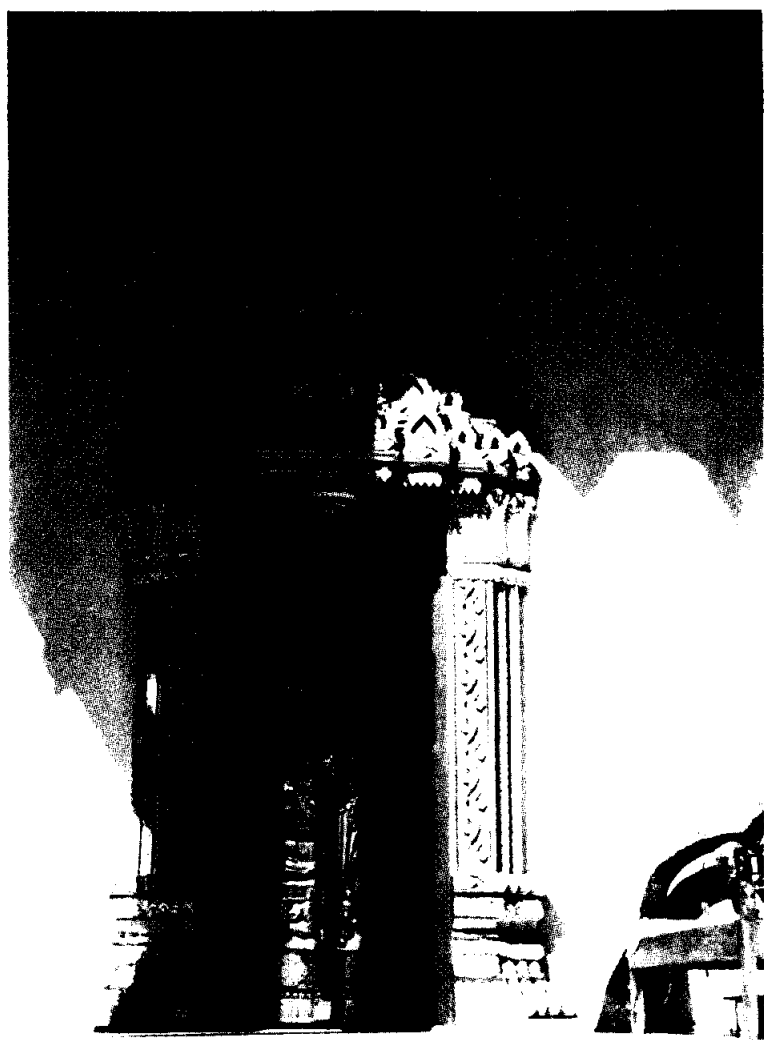
พระครูสุภกิจโกศล (ดี สุภโร) เจ้าคณะอำเภอลุดข้าวปุ้น

พฤษจิกายน ๒๕๓๔

พระครู สุภกิจ โกศล
เจ้าคณะอำเภอกุดข้าวปุ้น
น.ธ.เอก วัดธัญญุตตมาราม
เจ้าคณะอำเภอกุดข้าวปุ้น จ.อุบลฯ
อายุ ๘๘ ปี พรรษา ๕๖

ประวัติบ้านข้าวปุ้น

ความเป็นมาของชาวบ้านกุดข้าวปุ้น

ชาวบ้านข้าวปุ้นเดิมเป็นไทบ้านคอนสาย อำเภอตระการพืชผล ในปัจจุบันนี้ กล่าวคือเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๓๗๑ ท้าวทิดไตร ชาวบ้านคอนสาย ได้เดินทางมาเยี่ยมลูกชายชื่อทิดเหี้ย ซึ่งได้มาแต่งงานและมีครอบครัวอยู่บ้านโพนกวาง (ปัจจุบันเป็นบ้านร้างอยู่ที่ศใต้ของบ้านโนนหอม) เมื่อท้าวทิดไตรได้มาเห็นที่ราบลุ่มอุดมสมบูรณ์แวดล้อมด้วยลำห้วยตะเถียวอยู่ทางทิศตะวันตก มีกุดน้ำหรือหนองน้ำใหญ่อยู่ติดกับลำห้วยตะเถียว ๒ แห่งคือ กุดบักเอากับกุดข้าวปุ้น ส่วนทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ก็มีร่องน้ำคำไหลผ่านรอบบริเวณมีป่าดงพงพีหนาแน่น มีสัตว์จตุบาททวีปาท และสัตว์น้ำอุดมสมบูรณ์เหมาะสำหรับสร้างบ้านแปลงเมืองให้เจริญรุ่งเรืองต่อไป

เมื่อท้าวทิดไตรได้เดินทางกลับบ้านคอนสายแล้วได้ชวนเพื่อนสนิท ๓ คนคือท้าวละ ท้าวรัตน์ และท้าวเหี้ย อพยพครอบครัวมาจากบ้านคอนสาย มาตั้งบ้านเรือนอยู่ตรงกลางดงดังกล่าวแล้วขนานนามบ้านว่า "บ้านกุดข้าวปุ้น"

นามกุดข้าวปุ้นจากคำบอกเล่าและการสันนิษฐาน

คำว่า "กุดข้าวปุ้น" จากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่มีความเป็นมาดังนี้ เมื่อประมาณ ๑๐๐ ปีเศษล่วงมาแล้วได้มีไทเมืองจตุรัส (อำเภอจตุรัส จังหวัดร้อยเอ็ด) ได้พากันเดินทางมาต่อช้าง(คล้องช้าง) แอบดงภูขามภูพนมดี ดงคำนวมคำ และดงตาหวัง ครั้นเดินทางมาถึงหนองน้ำใหญ่ ๒ แห่ง นายฮ้อยช้าง(หัวหน้าคล้องช้าง) เห็นว่าเป็นที่

อุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหารเหมาะสำหรับเป็นที่พักช้าง จึงพากันพักแรมอยู่ริมหนองใหญ่ ๒ แห่งนั้น อยู่ต่อมาวันหนึ่งนายฮ้อยช้างได้นำช้างค่อชื่อ "บั๊กเอก" ซึ่งเป็นช้างค่อเชือกสำคัญ หรือหัวหน้าโขลงช้าง ไปลงเล่นหนองน้ำทางทิศใต้ ขณะที่ช้างกำลังเล่นน้ำอยู่นั้น บังเอิญช้าง"บั๊กเอก"ได้ล้มหรือตายลงในหนองน้ำนั้นนายฮ้อยช้างจึงเรียกหนองน้ำนั้นว่า"กุดบั๊กเอก"และได้เรียกสืบต่อกันมาจนถึงทุกวันนี้

เนื่องจากนายฮ้อยช้างได้เสียช้างค่อตัวเอกหรือตัวสำคัญไปจึงเกิดความเสียใจและมีความอาลัยอาวรณ์เป็นอันมาก จึงได้ชวนกันทำบุญอุทิศส่วนกุศลแก่ช้างบั๊กเอกและในการทำบุญครั้งนี้ได้พากันทำบุญบริเวณริมหนองน้ำด้านทิศเหนือ และประเพณีการทำบุญเลี้ยงพระเลี้ยงคนของชาวอีสานนั้นนอกจากจะมีสำหรับกับข้าวอันเป็นปกติแล้วยังนิยมทำข้าวปุ้น(ขนมจีน)ไว้เลี้ยงพระเลี้ยงคนที่มาร่วมทำบุญอีกด้วยในการทำข้าวปุ้นของไทยอีสานแต่เดิมนั้นมักจะนำข้าวสารข้าว ใส่ตะกร้าหรือครุงแซ่ในหนองน้ำเพื่อให้ข้าวอ่อนตัวแล้วจึงนำมาใส่ครกกระเดื่องตำให้ละเอียด นำไปนึ่งให้สุกแล้วนำมาผัดจนเหลืองนำไปใส่เครื่องบีบออกเป็นเส้นจากการที่ชาวบ้านได้นำข้าวลงแช่หนองน้ำเพื่อทำข้าวปุ้นนี้เอง ชาวบ้านจึงพากันเรียกหนองน้ำนั้นว่า "กุดข้าวปุ้น" เพราะคำว่า "กุด" ในภาษาอีสานก็คือหนองน้ำใหญ่ นั้นเอง

คำว่า กุดข้าวปุ้น ได้มีผู้สันนิษฐานอีกทางหนึ่งว่ามาจาก "กุดเข้าปล้น" กล่าวคือในสมัยก่อนนั้น บริเวณหนองน้ำใหญ่หรือกุดใหญ่ ๒ แห่งนี้ เป็นป่าดงพงพีหนาแน่น เหมาะสมสำหรับเป็นที่ซ่อนสุมและหลบซ่อนของพวกโจรต่าง ๆ ที่กำลังจะเข้าปล้นและหลังจากปล้นมาแล้ว ชาวบ้านจึงเรียกกุดใหญ่ที่โจรใช้อาศัยว่า "กุดเข้าปล้น" ต่อมาคำว่า "เข้า" กับ "ปล้น" ได้กลายมาเป็น "ข้าว" กับ "ปุ้น" จากการสันนิษฐานของคำว่า เข้าเป็นข้าว และปล้นเป็นปุ้นนี้ ผู้เขียนคิดว่า เป็นการลากเข้าความมากกว่าเป็นความจริง

การปกครองบ้านกุดข้าวปุ้นสมัยก่อนเปลี่ยนแปลง การปกครอง

หลังจากท้าวทิดไทรและเพื่อนสนิท ๓ คนได้อพยพมาอยู่บ้านกุดข้าวปุ้นได้ประมาณ ๕ ปี ก็มีผู้อพยพมาอยู่ด้วยหลายครอบครัวสมควรจะมีหัวหน้าปกครองบ้านของตนได้แล้ว ชาวบ้านจึงได้เลือกเอกท้าวพิมพะสอนขึ้นเป็นจำบ้านมีหน้าที่ปกครองหมู่บ้านของตนต่อมาท้าวพิมพะสอนได้ลาออก ชาวบ้านจึงได้เลือกโครตหลักคำเป็นหัวหน้าปกครองแทน

การปกครองบ้านกุดข้าวปุ้นสมัยเปลี่ยนแปลง การปกครอง

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ.๒๔๗๕ นั้นทางราชการได้แบ่งส่วนการปกครองออกเป็นการบริหารราชการส่วนกลาง ซึ่งประกอบด้วย กระทรวง ทบวง กรม และการบริหารราชการส่วนภูมิภาค ซึ่งประกอบด้วย จังหวัด อำเภอ ตำบลและหมู่บ้าน ในระยะนี้เองโครตหลักคำซึ่งเป็นผู้ปกครองบ้านกุดข้าวปุ้นอยู่เดิมก็ได้ลาออก ชาวบ้านจึงได้เลือกท้าวกรมเมือง ขึ้นเป็นกำนันคนแรกของตำบลกุดข้าวปุ้น

นับแต่ท้าวทิดไทรกับเพื่อนสนิท ๓ คน ได้ตั้งบ้านกุดข้าวปุ้นสืบต่อมาจนถึงท้าวกรมเมืองเป็นกำนันตำบลกุดข้าวปุ้นคนแรก ชาวบ้านกุดข้าวปุ้นอยู่เย็นเป็นสุข นำทำอาหารและธัญญาหารอุดมสมบูรณ์เนื่องจากได้พากันสร้างบ้านแปลงเมืองโดยยึดคุณธรรมและยึดสิบสอง คอลงสิบสี่อันเป็นวัฒนธรรมและประเพณีที่ใช้ยึดเหนี่ยวจิตใจมาแต่โบราณกาล นอกจากนี้บ้านกุดข้าวปุ้นยังประกอบด้วยแก้ว ๕ ประการกล่าวคือ มีนักปกครองที่มีพรหมวิหาร ๔ ตั้งอยู่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและมีคุณธรรม ๑ ชาวบ้านประกอบสัมมาชีพด้วย

ความขยันหมั่นเพียร และสุจริต จึงทำให้มีทรัพย์สินลงมือพอจับจ่ายใช้สอยและทำบุญกุศล ๑ นำทำผลาหารธัญญาหารอุดมสมบูรณ์ ๑ มีแพทย์ผู้ชำนาญเวช สำหรับรักษาคนเจ็บไข้ได้ป่วย ๑ มีพระภิกษุที่ยึดมั่นในคุณธรรม เป็นที่พึ่งทางจิตใจของชาวบ้าน และเป็นปราชญ์อบรมสั่งสอนชาวบ้านให้ประพฤติปฏิบัติในทำนองคลองธรรม ๑ ซึ่งถ้าบ้านใดเมืองใดประกอบด้วย แก้ว ๕ ประการดังกล่าวนี้ บ้านเมืองนั้นย่อมอยู่เย็นเป็นสุข เจริญวัฒนาสถาพรสืบไป แต่ถ้าหากบ้านใดเมืองใดขาดแก้ว ๕ ประการนี้ย่อมจะพบกับความเดือดร้อนวุ่นวาย และพินาศฉิบหายในที่สุด ดังคำโคลงสุภาษิตที่ว่า

เมืองใดไร้ซึ่งราช	ปราชญ์สดับ
อีกตระกูลมีทรัพย์	สินให้
กอร์ปทั้งนที	ขุนแพทย์
เมืองนั้นภัยมากไซ้	ท่านห้ามอย่าเนา

ท้าวกรมเมืองได้เป็นกำนันปกครองตำบลข้าวปุ้นอยู่เย็นเป็นสุขนานถึง ๒๕ ปีจึงถึงแก่กรรมชาวบ้านได้เลือกนายแก้วดวงดี พสุณนัท เป็นกำนันตำบลข้าวปุ้นสืบต่อมา ในระหว่างที่นายแก้วดวงดี พสุณนัท เป็นกำนันนี้ ทางราชการได้เปลี่ยนแปลงวิธีการเลือกกำนันใหม่ เป็นวิธีการแต่งตั้งโดยให้อำนาจนายอำเภอเป็นผู้แต่งตั้ง ทางราชการจึงได้แต่งตั้งนายเก่ง สุวรรณบุญ ชาวเมืองอุบลมาเป็นกำนันตำบลข้าวปุ้น นายแก้วดวงดี พสุณนัท จึงได้ลาออกไป

เมื่อทางราชการได้แต่งตั้งนายเก่ง สุวรรณบุญ มาเป็นกำนันนั้น ชาวบ้าน कुछข้าวปุ้นไม่มีความพอใจเป็นอย่างมาก เพราะนายเก่ง สุวรรณบุญ ได้ปกครองแบบนายปกครองบ่าว ปิบนาทาเร้นชาวบ้านได้รับความเดือดร้อนวุ่นวาย ชาวบ้านจึงพร้อมกันทำหนังสือยื่นเรื่องราวฟ้องร้อง ขอความเป็นธรรมจากทางราชการ ทางราชการจึงได้ปลดนายเก่ง สุวรรณบุญ ออกจากตำแหน่ง

หลังจากนายเก่ง สุวรรณภู ถูกปลดออกจากตำแหน่ง แล้วทางราชการได้แต่งตั้งนาย หลาบคำ พิมสุตะเป็นกำนันแทน และในระหว่างที่นายหลาบคำ พิมสุตะ เป็นกำนันอยู่ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๑ เพิ่งส่งบลก การเศรษฐกิจของโลกตกต่ำและเงินเฟ้อ ผลผลิตสินค้าลดลง ทำให้กระทบกระเทือนต่อราษฎรทั่วไป รัฐบาลจึงได้ผลิตเหรียญกษาปณ์และกำหนดค่าของเงินใหม่เป็นเหรียญบาทเหรียญห้าสิบสตางค์ เหรียญสลึง เหรียญห้าสตางค์ หนึ่งสตางค์ และครึ่งสตางค์ ออกมาเพื่อตีภาวะตลาดและเศรษฐกิจของประเทศไว้ จากสาเหตุเศรษฐกิจตกต่ำ และสภาวะเงินเฟ้อนี้ ทำให้เกิดโจรผู้ร้ายชุกชุมและในระยะนี้บ้านกุดข้าวปุ้นเป็นที่ช่องสุ่มพวกโจรผู้ร้ายและก๊วนของพวกสุบยาฝิ่นสุบกัญชา โดยเฉพาะที่กุดบั๊กเอกกับกุดข้าวปุ้นซึ่งเป็นกุดใหญ่มีป่าหนาทึบกว้างขวาง จึงเป็นชัยภูมิเหมาะสำหรับเป็นที่หลบภัยของพวกโจรมิจฉาชีพเป็นอย่างดี กอปรกับทางไกลอำเภอตระการพืชผล ทางคมนาคมไม่สะดวก เจ้าหน้าที่บ้านเมืองเข้าไม่ถึง และไม่สนใจจึงทำให้เกิดการปล้นจี้เดือดร้อนกันไปทั่ว และในระหว่างที่เศรษฐกิจตกต่ำนี้ ทางอำเภอตระการพืชผล เก็บภาษีอากรไม่ค่อยได้ เนื่องจากประชาชนทั่วไปยากจนไม่มีกำลังเงินพอจะเสียภาษีได้ ทางอำเภอตระการพืชผลจึงแก้ปัญหาโดยขยายโรงฝิ่นมาตั้งที่บ้านกุดข้าวปุ้นเป็นแห่งที่สองซึ่งเท่ากับเป็นการเอายาฝิ่นมามอมเมาประชาชนชาวบ้านกุดข้าวปุ้น ทำให้ชาวบ้านติดฝิ่นกันงอมแงมเสียสุขภาพกาย สุขภาพจิตเป็นอันมาก ชาวบ้านก็ชี้เกียจทำมาหากิน เพราะนั่งสูมอยู่กับการสุบฝิ่นสุบกัญชา จึงเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดโจรผู้ร้ายปล้นจี้มากมาย บ้านเมืองเดือดร้อนวุ่นวายไปทั่ว ดังพุทธวจนะขององค์พระสัมมา สัมพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ในประภาวະสูตรว่า

อิทธิฤทธิ์โต

การเป็นนักแสดงหญิง

สุราฤทธิ์โต

การเป็นนักแสดงสุรา

อักษฤทธิ์โต

การเป็นนักแสดงพนัน

จะโยนอะไร ระทั่ง ระทา วินาเสติ ดังประภาชะระโคมุขัง การ
เป็นนักแสดงหญิงก็ดี เป็นนักแสดงสุราก็ดี และเป็นนักแสดงการพนันก็ดี
เป็นทางแห่งความพินาศนิพหยาแล

เมื่อนายชาหลาบ พิมสุตะ เป็นกำนันได้ ๑๑ ปี ก็ได้ลาออก
จากตำแหน่ง นายฟอง ผิวอ่อน เป็นผู้มีบุคลิกดี มีความรู้ สามารถ
สอบได้ชั้นประถมปีที่ ๖ และเป็นนักเขียนกาพย์กลอนด้วย จึงมี
ประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ เป็นอันมาก ประกอบกับเป็นนักพัฒนาที่
ดี จึงทำให้บ้านกุดข้าวปุ้นมีความพร้อมทั้ง ๓ ประการซึ่งเป็นหลัก
สำคัญในการพัฒนาชุมชน คือฝ่ายบ้านมีนายฟอง ผิวอ่อน เป็นผู้นำ
นักพัฒนา ทางวัดมีพระครูศุภกิจโกศล เป็นผู้นำทางคุณธรรม และ
ทางการศึกษาหรือทางโรงเรียนมีนายเกรียงศักดิ์ ผกานนท์เป็นผู้นำใน
ด้านด้านพัฒนาการศึกษา ซึ่งรวมเรียกว่า "บ.ว.ร." คือ บ้าน วัด
โรงเรียน ผนึกกำลังเข้าประสานกันเพื่อพัฒนาชุมชนบ้านกุดข้าวปุ้น
นั่นเอง

ในระหว่างปี พ.ศ.๒๕๐๐ ผู้นำสามประสาน "บ.ว.ร."ดังกล่าว
แล้วได้ยื่นเรื่องราวขอให้ทางราชการตั้งสถานีตำรวจภูธรประจำตำบล
ข้าวปุ้นขึ้น และต่อมาในปีพ.ศ.๒๕๐๖ ผู้นำทั้งสามก็ได้ยื่นเรื่องราวต่อ
ทางกระทรวงมหาดไทยเพื่อตั้งกิ่งอำเภอขึ้นที่ตำบลกุดข้าวปุ้น ต่อมา
ในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ กระทรวงมหาดไทยก็ได้ประกาศยกฐานะ ตำบล
ข้าวปุ้น ขึ้นเป็นกิ่งอำเภอ กุดข้าวปุ้นขึ้นอยู่กับอำเภอตระการพืชผล
และได้มีเขตการปกครอง ๔ ตำบล คือตำบลกุดข้าวปุ้น ตำบลกาบิน
ตำบลโนนสว่าง ตำบลแก่งเค็ง

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๒๒ ทางราชการก็ได้พระราชกฤษฎีกา
ยกฐานะกิ่งอำเภอ กุดข้าวปุ้นเป็นอำเภอ กุดข้าวปุ้นมีเขตการ

ปกครอง ๕ ตำบลคือ ตำบลกุดข้าวปุ้น ตำบลกาบิน ตำบลโนนสว่าง
ตำบลแก่งเตี้ย และตำบลหนองหันน้ำ ดังปรากฏอยู่ในปัจจุบันนี้

อนึ่ง ในระหว่างที่ดำเนินการขอตั้งกิ่งอำเภอกุดข้าวปุ้นนั้น
นายฟอง ผิวอ่อน กำนันนักพัฒนาของตำบลกุดข้าวปุ้นก็ได้ถึง
แก่กรรมลงในปี พ.ศ. ๒๕๐๘ ซึ่งนับว่าเป็นการสูญเสียอันยิ่งใหญ่
ของชาวบ้านกุดข้าวปุ้น เพราะขาดผู้นำที่มีความคิดริเริ่มและนัก
พัฒนา จึงขอยกโครงสุภาภิตมากล่าวสดุดีให้ปรากฏดังนี้

พฤษภกาสร	อีกฤษฎธรอันปลดปลง
โทพนต์เสนห์คง	ล้ำคัญหมายในกายมี
นรชาติที่วางวาย	มลายสินทั้งอินทรีย์
สถิตทั่วแต่ชั่วดี	ประดับไว้ใจโลกา

เมื่อนายฟอง ผิวอ่อน ถึงแก่กรรมแล้ว นายอ้วน พิมสุตะ ได้
รับเลือกเป็นกำนันตำบลกุดข้าวปุ้นแทนจนปลดเกษียณในอายุในปี
พ.ศ. ๒๕๑๗ นายประมูล ทองประเสริฐ จึงได้รับเลือกตั้งเป็นกำนัน
ตำบลกุดข้าวปุ้นสืบต่อมาจนปัจจุบันนี้

อำเภอกุดข้าวปุ้นในปัจจุบัน

อำเภอกุดข้าวปุ้นตั้งอยู่ในเขตอุบลตอนเหนือ อยู่ระหว่างอ้อม
กอดของอำเภอพนา อำเภอตระการพืชผล อำเภอเขมราฐ มีการ
คมนาคมติดต่อกับตัวจังหวัดอุบลราชธานีได้ ๓ ทางคือ

สายอุบลฯ - ตระการฯ - กุดข้าวปุ้น ระยะทางประมาณ ๗๑
กิโลเมตร

สายอุบลฯ - พนา - กุดข้าวปุ้น ระยะทางประมาณ ๘๕
กิโลเมตร

สายอุบลฯ - อำนาจ - ต.นาหว้า - กุดข้าวปุ้น ระยะทาง
ประมาณ ๑๒๑ กิโลเมตร

อำเภอกุดข้าวปุ้นมีเนื้อที่ประมาณ ๓๓๐ ตารางกิโลเมตร

แบ่ง เขตการปกครองออกเป็น ๕ ตำบล ๖๑ หมู่บ้านมีจำนวนราษฎรทั้งสิ้น ๒๕,๗๑๐ คนและมีสุขาภิบาล ๑ แห่ง

ด้านการศึกษา มีโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ๑ โรงเรียน เปิดสอนตั้งแต่ชั้น ม.๑- ม.๓ โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ๒๕ โรงเรียน

ด้านศาสนาและศิลปวัฒนธรรม มีวัดพุทธศาสนา ๗ วัดสำนักสงฆ์ ๒๐ แห่งที่พักสงฆ์ ๑๗ แห่งมีโบราณสถานที่สำคัญเกี่ยวเนื่องกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ๑ แห่งคือ "ขุมคำ" และพระพุทธรูปหินขัด พระพุทธรูปปางมารวิชัยสูง ๑๕ เมตรประดิษฐานอยู่ในบริเวณขุมคำ ด้วยซึ่งโบราณสถานแห่งนี้นอกจากจะเป็นที่เคารพสักการะของชาวบ้านชาวน้ำและท้องถิ่นใกล้เคียงแล้ว ยังเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของอำเภอหาดขามอีกด้วย

ประวัติวัดชัยฤทธมารามและประวัติพระครูสุภกิจโกศล (ดี สุภโร)

เป็นธรรมเนียมของคนไทยเราสืบทอดกันมานานแล้ว เมื่อมีการสร้างบ้านแปลงเมืองขึ้น ณ ที่ใด ก็มักนิยมสร้างวัดขึ้นเป็นที่พึ่งทางจิตใจ ชาวบ้านหาดขามนั้นก็เช่นกัน กล่าวคือหลังจากท้าวทิดไตรได้ตั้งบ้านหาดขามได้ประมาณ ๕ ปี มีผู้คนอพยพมาอยู่ด้วยเป็นอันมาก จึงได้ชักชวนกันสร้างวัดขึ้นทางทิศตะวันออกของหมู่บ้าน มีเนื้อที่ ๖ ไร่ ๒ งาน แล้วพากันไปนิมนต์ญาณครูสี วัดบ้านกาบินมาเป็นสมภารวัด อยู่ได้ ๒ ปี ท่านก็กลับไปอยู่บ้านกาบินตามเดิม

ต่อมาชาวบ้านได้นิมนต์ญาณครูสุวรรณ มาเป็นเจ้าอาวาสปกครองพระภิกษุ สามเณร ให้การศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษยานุศิษย์อยู่ได้ ๑๐ ปี ท่านก็ได้ลาสิกขาบทไป ชาวบ้านจึงได้นิมนต์ญาณครูไตรมาเป็นเจ้าอาวาสสืบมาจนถึงมรณภาพ ต่อมาญาณครูหาญได้เป็นเจ้าอาวาสแทนจนกระทั่งท่านลาสิกขาบทไป ชาวบ้านได้นิมนต์ญาณครูรินมาเป็นเจ้าอาวาสอยู่ได้ไม่นานญาณครูริน ก็ได้ลาสิกขาบทอีก

หลังจากญาคูหริ่งได้ลาสิกขาบทแล้ว ได้นิมนต์ญาคูโหมมาเป็นเจ้าอาวาส ซึ่งท่านเป็นผู้ชำนาญในการเทศน์มหาชาติเป็นอันมากโดยเฉพาะกัณฑ์ชูชก และกัณฑ์มหาพรต จึงมีศาสนิกย์จากที่ต่างๆ มาเรียนเทศน์มหาชาติกับท่านเป็นจำนวนมาก ท่านได้เป็นเจ้าอาวาสได้นานพอสมควร ก็ได้ย้ายไปอยู่วัดอื่นซึ่งไม่ทราบว่ายู่วัดใด

ประมาณปี พ.ศ. ๒๔๑๗ ชาวบ้านได้ไปนิมนต์ญาคูแก้วดวงดี ซึ่งเป็นพระมีอายุพรรษามาจากบ้านคอนสายเป็นเจ้าอาวาส ท่านผู้นี้เป็นผู้ผู้มีภูมิความรู้สูง จึงได้จัดการศึกษาของพระภิกษุสามเณรให้ทันสมัยมากยิ่งขึ้น และในด้านการก่อสร้างนั้นท่านได้ก่อสร้างศาลาโรงธรรมขึ้น ๑ หลัง ก่ออิฐถือปูน เสาและเครื่องบนประกอบด้วยไม้เนื้อแข็ง พร้อมกับชักชวนญาติโยมสร้างกุฏิขึ้น ๑ หลัง ประกอบด้วยไม้เนื้อแข็งทั้งสิ้น จากการที่ท่านมีปฏิภาณดี ท่านจึงได้รับตราตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์ และท่านครองสมณเพศต่อมาถึง พ.ศ. ๒๔๓๕ จึงได้ลาสิกขาบท

หลังจากญาคูแก้วดวงดีได้ลาสิกขาบทไปแล้ว ชาวบ้านได้นิมนต์หลวงพ่อเชษฐา มาเป็นเจ้าอาวาส ท่านผู้นี้ได้พาญาติโยมศิษยานุศิษย์สร้างธรรมมาศ ขึ้น ๑ หลัง ก่อด้วยอิฐถือปูน สลักสลายสวยงามมาก ท่านจำพรรษาได้ ๕ พรรษาก็ได้ลาสิกขาบทและในปี พ.ศ. ๒๔๔๔ ได้นิมนต์ญาคูหอมมาเป็นเจ้าอาวาสอยู่ได้ ๔ พรรษาท่านก็ลาสิกขาบทไป ชาวบ้านจึงได้นิมนต์ญาคูพิมพ์ มาเป็นเจ้าอาวาสแทนท่านอยู่ได้ ๓ พรรษาก็ลาสิกขาบทออกไป ต่อมาญาคูหลอย เป็นเจ้าอาวาสอยู่ ๓ พรรษาได้ลาสิกขาบทอีกต่อมา ชาวบ้านได้ญาคูหลอดเป็นเจ้าอาวาสและหลังจากญาคูหลอดลาสิกขาบทแล้ว ชาวบ้านได้พากันไปนิมนต์ญาคูเลื่อน วัดบ้านคอนสาย มาเป็นเจ้าอาวาส ท่านผู้นี้มีความรู้ทางศาสนศึกษาพอสมควร ท่านชำนาญในการเทศน์มหาชาติ โดยเฉพาะกัณฑ์มัทรี ชาวบ้านจึงนิยมศรัทธาและมีผู้มาบรรพชา อุปสมบทกับท่านมากมาย ทำให้วัดวา

ศาสนาเจริญรุ่งเรืองขึ้น และในสมัยญาครุเลื่อนเป็นเจ้าอาวาสนี้ นายริน มหานิลกับญาครุเลื่อนได้ชักชวนชาวบ้านบริจาคเงินซื้อ เรือนไม้มาปลูกสร้างอาคารเรียนเอกเทศชั่วคราวโดยย้ายจากศาลาวัด มาปลูกในที่ดินของโรงเรียนในปัจจุบันพร้อมกับตั้งชื่อโรงเรียนว่าโรงเรียนประชาบาลตำบลข้าวปุ้น(ศาสนานุเคราะห์)จึงนับได้ว่าญาครุเลื่อนเป็นผู้มีอุปการะคุณต่อการศึกษาและโรงเรียนเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากญาครุเลื่อนได้เป็นเจ้าอาวาสเป็นเวลานานถึง ๓๓ ปีท่านจึงได้ก่อสร้างถาวรวัตถุไว้เป็นอันมากเป็นต้นว่า ได้สร้างศาลา โรงธรรม ๑ หลังอุโบสถ ๑ หลังกฏิวิหารอีกจำนวนหนึ่งท่านญาครุเลื่อนได้มรณภาพในปี พ.ศ.๒๔๕๓ ชาวบ้านจึงได้พากันนิมนต์ ญาครุฑี สุภโร วัดบ้านหินโงมเจ้าคณะตำบลกุดข้าวปุ้นมาเป็นเจ้าอาวาสแทนต่อมาท่านได้รับตราตั้งเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระครูสุภกิจโกศล เจ้าคณะตำบลกุดข้าวปุ้นในปัจจุบันนี้

ประวัติพระครูสุภกิจโกศล (ดี สุภโร)

ชาติภูมิ พระครูสุภกิจโกศล ฉายา สุภโร นามเดิม ดี นามสกุล หาญชัย เกิดวันพฤหัสบดีที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๔๖ ตรงกับวันขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๓ ปีเถาะ ที่บ้านหินโงม หมู่ที่ ๔ ตำบลกุดข้าวปุ้น อำเภอกุดข้าวปุ้น ซึ่งสมัยนั้นขึ้นอยู่กับอำเภอกุหลาบ หรืออำเภอตระการพืชผลในปัจจุบันนี้ จังหวัดอุบลราชธานี

โยมบิดา ชื่อ นายธาคู โยมมารดาชื่อ นางมี มีพี่น้องร่วมบิดา มารดา ๗ คนคือ

๑. พระครูสุภกิจโกศล (ดี หาญชัย)
๒. นายลี หาญชัย ถึงแก่กรรม
๓. นายหุย หาญชัย ถึงแก่กรรม
๔. นายผุย หาญชัย ถึงแก่กรรม
๕. นายผาย หาญชัย ถึงแก่กรรม
๖. นางหยาย หาญชัย ถึงแก่กรรม
๗. นางหยาด หาญชัย ถึงแก่กรรม

การศึกษาสามัญ ในสมัยเป็นเด็ก พระครูสุภกิจโกศลไม่ได้เข้าโรงเรียนเพราะทางราชการยังไม่ได้ขยายโรงเรียนมาสู่ชนบทบ้านเกิด ก่อนบรรพชา จึงได้ช่วยเหลือพ่อ - แม่ ทำไร่ไถนา ตามความเป็นอยู่ของเด็กสมัยนั้น

โรงเรียนสอนภาษาไทยในจังหวัดอุบลราชธานีได้เริ่มตั้งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๔๐ โดยประคุณเจ้าอุบลาคิณุปมาจารย์ (ศิริจันทร์ โทจันทร์) ครั้งดำรงตำแหน่งสมณศักดิ์เป็นพระครูวิจิตรธรรมภาณี เจ้าคณะมณฑลอีสาน โดยเริ่มตั้งโรงเรียนสอนภาษาไทยครั้งแรกที่วัดสุปฏิณาราม ใช้ชื่อว่า "โรงเรียนอุดมวิทยาคม" และต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๔๑ ได้ขยายโรงเรียนมาตั้งที่วัด พระเหลาเทพนิมิต แขวงเมืองพนานคัณนิคม (อำเภอพนานิคมปัจจุบัน) ให้ชื่อว่า "โรงเรียนอุดมวิทยากร" มีพระใบฎีกาเทียบ นิตติศักดิ์เป็นครูสอน จึงเห็นว่าโรงเรียนสอนภาษาไทยในสมัยนั้นมีอยู่ในวงแคบยังไม่ขยายออกไปสู่ชนบทเหมือนปัจจุบัน จึงทำให้พระครูสุภกิจโกศลในสมัยนั้นเป็นเด็กชาย ตีหาญชัย ไม่มีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียน

จนกระทั่งเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๓ เมื่อพระครูสุภกิจโกศล อายุได้ ๑๘ ปี โยมบิดาได้นำไปบรรพชาที่วัดอาทิตยอุทัย บ้านหินโงม หลวงปู่ทิพพะสอนเป็นอุปัชฌาย์ จึงได้เริ่มเรียนหนังสือ การเรียนในสมัยนั้นก็เริ่มเรียนอักขระธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธรเจ้าที่จารลงในใบลาน เริ่มด้วยปัญญา บารมี สวตมณคัณน้อย สวตมณคัณกลาง กับอาจารย์อ้วนจนจบบริบูรณ์

ในระหว่างที่กำลังเรียนอยู่วัดบ้านนาผางนั้น ได้ทราบว่าสำนักเรียนโรงเรียนอุดมวิทยากร วัดพระเหลาเทพนิมิต เมืองพนานคัณนิคม มีโรงเรียนสอนภาษาไทย ผู้จบชั้นสูงสุดของโรงเรียนสอบได้เสมียนครูประจำบาลเป็นอันมาก จึงได้ลาอาจารย์อ้วน วัดบ้านนาผาง เดินทางมาสำนักเรียนวัดพระเหลาเทพนิมิตเมื่อเดือนธันวาคม ๒๔๖๔ และได้ไปพักอาศัยอยู่กับพระอุปัชฌาย์อ่อน เจ้าคณะแขวงขุหลุ วัด

บูรพา บ้านพนา อำเภอพนา แล้วเข้าเรียนโรงเรียนอุดมวิทยากร วัด
พระเหลาเทพนิมิตร จนจบชั้นประถมบริบูรณ์คือประถมปีที่ ๓

การศึกษาปริยัติธรรม พระครูสุภกิจโกศล ได้ศึกษาปริยัต
ธรรมและสอบได้ดังนี้

พ.ศ. ๒๔๗๕ สอบไล่ได้ประโยคนักธรรม ชั้นตรี

พ.ศ. ๒๔๗๘ สอบไล่ได้ประโยคนักธรรม ชั้นโท

พ.ศ. ๒๔๘๒ สอบไล่ได้นักธรรม ชั้นเอก

การบรรพชาและอุปสมบท

พ.ศ. ๒๔๖๓ โยมบิดาได้พาไปบรรพชาเป็นสามเณรที่วัด
อาทิตย์อุทัย บ้านหินโงม ตำบลกุดข้าวปุ้น มีหลวงปู่ทิพพะสาน เป็น
พระอุปัชฌาย์

พ.ศ. ๒๔๖๖ อุปสมบท ณ พัทธสีมาวัดชัยยุตตมาราม บ้าน
กุดข้าวปุ้น ตำบลกุดข้าวปุ้น พระครูอุปัชฌาย์อ่อน เป็นพระอุปัชฌาย์
พระอาจารย์เหลื่อนเป็นกรรมวาอาจารย์ แล้วหักจ่าพรรษาที่วัดอาทิตย์
อุทัยบ้านหินโงม ตำบลกุดข้าวปุ้น

พ.ศ. ๒๔๖๘ มารผจญทางจิตใจ เกิดป่วนรวนรเอยากอยู่
บ้าง อยากสึกบ้าง จึงแก้ปัญหาโดยลาญาติโยมย้ายไปอยู่วัดบ้านหัว
ดอน ตำบลไม้กลอน อำเภอพนา ในระหว่างนี้ได้เรียนเทศน์มหาชาติ
กัณฑ์มรี กัณฑ์มหาราช จากอาจารย์คง เจ้าอาวาสวัดบ้านหัวดอน จน
สามารถเทศน์มหาชาติได้ดีมีความชำนาญชื่อเสียงโด่งดัง มาจน
ถึงปัจจุบัน

พ.ศ. ๒๔๖๘ ได้กลับมาเป็นเจ้าอาวาสวัดบ้านหินโงม ตำบล
กุดข้าวปุ้น

พ.ศ. ๒๔๗๒ ได้ศึกษามูลเติม (มูลกัจจายะ) คือเรียนแปล
ภาษาบาลี เป็นภาษาไทย จากอาจารย์ไม ซึ่งมาจากวัดบ้านนาจะ
หมื่น มาอยู่อาศัยอยู่วัดหินโงม

พ.ศ. ๒๔๘๐ ชาวบ้านกุดข้าวปุ้นได้นิมนต์มาเป็นเจ้าอาวาส
วัดชัยบุญตมมาราม บ้านกุดข้าวปุ้น ตำบลกุดข้าวปุ้นจนถึงปัจจุบันนี้

ตำแหน่งหน้าที่การงาน

พ.ศ. ๒๔๖๕ เป็นเจ้าอาวาสวัดบ้านหินโงม ตำบลกุดข้าวปุ้น

พ.ศ. ๒๔๗๒ เป็นเจ้าคณะตำบลกุดข้าวปุ้น

พ.ศ. ๒๔๘๐ เป็นครูสอนปริยัติธรรมสำนักวัดชัยบุญตมมาราม
บ้านกุดข้าวปุ้น ตำบลกุดข้าวปุ้น

พ.ศ. ๒๔๘๑ เป็นกรรมการตรวจปัญหาธรรมสนามหลวง

พ.ศ. ๒๔๘๑ ได้รับแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์

พ.ศ. ๒๕๐๔ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูสุภกิจ-
โกศล เจ้าคณะอำเภอกุดข้าวปุ้น

พ.ศ. ๒๕๐๗ ได้รับแต่งตั้งเป็นพระธรรมทูตสาย ๖ เผยแพร่
พระธรรม และอบรมสั่งสอนพุทธศาสนิกชน
ในเขต ๕ ตำบลของอำเภอตระการพืชผล

การก่อสร้างถาวรวัตถุและปฏิสังขรณ์เสนาสนะในวัด ชัยบุญตมมาราม

เนื่องจากพระครูสุภกิจโกศลเป็นพระนักพัฒนา และมีความ
ริเริ่มได้เป็นเจ้าอาวาสวัดอุทัยอภัย และวัดชัยบุญตมมารามเป็นเวลา
ยาวนาน ได้สร้างถาวรวัตถุและปฏิสังขรณ์เสนาสนะต่าง ๆ ภายในวัด
ทั้งพุทธาวาส และสังฆาวาสไว้เป็นอันมาก เช่น

พ.ศ. ๒๔๘๒ สร้างกุฏิรูปแบบปั้นหยากว้าง ๑๒ เมตร ยาว
๒๑.๕๐ เมตร ที่วัดชัยบุญตมมาราม ๑ หลัง

พ.ศ. ๒๔๘๔ สร้างศาลาการเปรียญ ก่ออิฐถือปูน หลังคามุง
ด้วยกระเบื้อง กว้าง ๑๒ เมตร ยาว ๒๐ เมตร ที่วัดชัยบุญตมมาราม ๑
หลัง

พ.ศ. ๒๕๐๖ ก่อสร้างกุฎิคอนกรีต ๒ ชั้น กว้าง ๖ เมตร ยาว ๑๐ เมตร ที่วัดธัญญตมามาราม ๑ หลัง

พ.ศ. ๒๕๐๗ เป็นประธานกรรมการนำพุทธศาสนิกชนชาวบ้านห้วย ตำบลห้วย อำเภอพนา สร้างอุโบสถวัดคันธาราภิ กว้าง ๖ เมตร ยาว ๑๓.๕๐ เมตร

พ.ศ. ๒๕๐๗ สร้างพระประธานประจำศาลาการเปรียญวัดธัญญตมามารามหน้าตักกว้าง ๑.๔ เมตร สูง ๕ เมตร พร้อมกับได้ซ่อมแซมพระประธานในอุโบสถที่ชำรุดทรุดโทรมให้มั่นคงถาวรและสวยงามดังเดิม

การสร้างบ้านแปลงเมือง

ในสมัยที่พระครูสุภกิจโกศล เป็นเจ้าอาวาสวัดธัญญตมามารามทางโรงเรียนประถมศึกษาก็ได้ขยายการศึกษาภาคบังคับถึงชั้นประถมศึกษาภาคบังคับถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๗ ซึ่งมีนายเกรียงศักดิ์ ผกานนท์ เป็นอาจารย์ใหญ่ ฝ่ายบ้านมีนายฟอง ผิวอ่อน เป็นกำนันตำบลกุดข้าวปุ้น เพื่อเป็นการแก้สังคมบ้านกุดข้าวปุ้นที่เน่าเปื่อยเดือดร้อนรุ่มรวยด้วยการพนันและมิจฉาชีพ พระครูสุภกิจโกศล อาจารย์เกรียงศักดิ์ ผกานนท์ และฟอง ผิวอ่อน จึงได้ผนึกกำลังประสานเข้าด้วยกันเพื่อสร้างบ้านแปลงเมืองกุดข้าวปุ้นให้พัฒนาและหลุดพ้นจากอบายมุขซึ่งเรียกว่าโครงการสามประสาน คือบ้าน วัด โรงเรียน (บ.ว.ร.) พัฒนาความเป็นอยู่ และสังคมบ้านกุดข้าวปุ้นดังนี้

พ.ศ. ๒๕๕๗ เพื่อแก้ปัญหาโจรผู้ร้ายที่ชุกชุมในตำบลกุดข้าวปุ้น ผู้นำสามประสาน ได้แก่พระครูสุภกิจโกศล อาจารย์เกรียงศักดิ์ ผกานนท์ และนายฟอง ผิวอ่อนได้ยื่นเรื่องราวต่อทางราชการเพื่อขอให้ทางราชการตั้งสถานีตำรวจตำบลกุดข้าวปุ้น จนทางราชการจัดตั้งให้ในปี พ.ศ. ๒๕๐๐

พ.ศ. ๒๕๐๖ ผู้นำสามประสานได้เสนอเรื่องขอตั้งกิ่งอำเภอ
จันทน์ที่ตำบลกุดข้าวปุ้น

พ.ศ. ๒๕๑๔ กระทรวงมหาดไทยได้ประกาศยกฐานะตำบล
กุดข้าวปุ้นจันทน์เป็นกิ่งอำเภอกุดข้าวปุ้นมีเขตการปกครอง ๔ ตำบล
คือตำบลกุดข้าวปุ้น ตำบลกามบิน ตำบลโนนสว่าง และตำบลแก่งเตี้ง

พ.ศ. ๒๕๒๒ ได้มีพระราชกฤษฎีกายกฐานะกิ่งอำเภอกุด
ข้าวปุ้นเป็นอำเภอกุดข้าวปุ้นมีเขตการปกครอง ๕ ตำบล คือตำบล
กุดข้าวปุ้น ตำบลกามบิน ตำบลโนนสว่าง ตำบลแก่งเตี้ง และตำบล
หนองทันน้ำ

คุณธรรมและความสามารถพิเศษของพระครูสุภกิจ โกศล

พระครูสุภกิจโกศลมีคุณธรรมและความสามารถพิเศษที่ควร
แก่การยกย่องและกล่าวถึง คือเป็นนักปกครองที่ดีเป็นพรหมของ
ศิษยานุศิษย์ ยึดหลักพรหมวิหาร ๔ เป็นหลักในการปกครอง คือ
เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา มีความคิดริเริ่มและพัฒนาน่า
เป็นที่รักใคร่ของศิษยานุศิษย์ เป็นคนโอบอ้อมอารี จุนเจือ อุปถัมภ์
ลูกหลานและเหล่าศิษย์ อบรมสั่งสอนและส่งเสริมให้ได้เล่าเรียน
ตามความสามารถของแต่ละบุคคล ซึ่งปรากฏว่าลูกหลานและลูกศิษย์
ของท่านสามารถสร้างหลักฐานมั่นคงและเป็นพลเมืองดีของชาติ
มากมาย

พระครูสุภกิจโกศลเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ดี รู้จักการติดต่อ
ประสานงานทั้งคณะสงฆ์และประชาชนทั่วไป ท่านจึงได้รับยกย่อง
บรรดาศักดิ์สูงชันเป็นลำดับ สมดังคำกล่าวที่ว่า "ผู้ใหญ่ตั้ง ผู้น้อยดัน
คนเสมอกัน ช่วยกันพยุง" และดังโคลงสุภาษิตที่ว่า

แม้มีความรู้ตั้ง

สัพพัญญู

ฉิบมีคนชู

หอนจิ้น

หัวแหวนค่าเมืองตู

ตราโลก

ทองป่องรับพื้น

ห่อนแก้วมีศรี

พระครูสุภกิจโกศล เป็นผู้นำที่ดีสมกับเป็นพระผู้ใหญ่และ
ครองสมณเพศยาวนาน ท่านเป็นผู้นำทั้งการศึกษา การปกครอง
เศรษฐกิจ และสังคม เป็นผู้ยึดในขนบธรรมเนียมประเพณีไทยอีสาน
ตามฮีตสิบสองคองสิบสี่อย่างแท้จริง

ฮีตสิบสองเป็นจารีตประเพณีหรือแนวทางที่ควรปฏิบัติของ
ชาวไทยอีสานสืบต่อกันมาแต่โบราณกาลเป็นประเพณีที่ชาวไทย
อีสานจะต้องปฏิบัติและจัดทำในรอบ ๑๒ เดือนหรือ ๑ ปี ได้แก่

เดือนเจียงหรือเดือนอ้าย นิมนต์สังฆเจ้าเข้ากรรม ชาวบ้าน
เลี้ยงผีแดน

เดือนยี่ ทำบุญคูณลานหรือสู่ขวัญข้าว

เดือนสาม ในวันเพ็ญ(วันเพ็ญ)ให้ทำบุญข้าวจีและบุญ
มาฆบูชา

เดือนสี่ ทำบุญพระเวสสัน พิงเทศน์มหาชาติ

เดือนห้า ทำบุญขึ้นปีใหม่หรือตรุษสงกรานต์

เดือนหก ทำบุญวิสาขบูชา บุญบั้งไฟถวายพระยาแถน
เพื่อขอฝน

เดือนเจ็ด ทำบุญบูชาเทวดาอารักษ์หลักเมือง เลี้ยงผีปู่ตา
ผีตาแฮก หรือทำพิธีแรกนาขวัญ

เดือนแปด ทำบุญเข้าพรรษาถวายรูปเทียนผ้าอาบน้ำฝน

เดือนเก้า ทำบุญข้าวประดับดิน เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่
พ่อแม่ ปู่ย่า ตายายและญาติมิตรที่ล่วงลับไป
แล้ว

เดือนสิบ ทำบุญข้าวสาร์ทหรือข้าวสลากภัตรเพื่ออุทิศ
ส่วนกุศลให้แก่ผู้ตายหรือผีเปรต

เดือนสิบเอ็ด ทำบุญออกพรรษาศักบาตรเทโว

เดือนสิบสอง ทำบุญกฐิน กองอัฐชะ และส่วงเฮือ(แข่งเรือ)

ประวัติการศึกษาของอำเภอกุดข้าวปุ้น

การศึกษาของอำเภอกุดข้าวปุ้นสมัยก่อนมีพระราชบัญญัติประถมศึกษาเป็นการศึกษาแบบชาวไทยอีสานในกาลก่อน กล่าวคือ ผู้ใฝ่ใจใคร่ศึกษาหาความรู้จะไปถวายตัวเป็นศิษย์ ของพระสงฆ์ในวัด ให้ท่านเป็นผู้สอนซึ่งจะมีแต่ผู้ชายเท่านั้นที่มีโอกาสได้ศึกษาหาความรู้ ส่วนผู้หญิงจะเรียนวิชาชีพ อันจำเป็นในการครองเรือนเช่น เย็บปัก ถักร้อย ทอผ้าและการครัว การเรียนใช้อักษรไทยน้อย และอักษรธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธรเจ้าซึ่งได้จารลงไว้ใบลาน เนื้อหาวิชาที่ใช้ศึกษา เป็นเรื่องนิทานชาดก ต่าง ๆ เช่นสังข์ทอง สังข์ศิลป์ชัย ภาระเกษ ลินทอง ท้าวกำกาคำและภาพย์กลอน นอกจากจะใช้เรียน โดยทั่วไปแล้วยังนิยมนำมาอ่านสู่กันฟังเวลางันเฮือนดี (วันงานที่มีคนตายในหมู่บ้าน) และพระสงฆ์ใช้เทศน์ให้ญาติโยมฟังเวลาไปจำศีล และไปฟังธรรม ส่วนการเรียนบาลีนั้น เรียนจากมูลกัจจายะซึ่งเป็นการเรียนแปลภาษาบาลีเป็นภาษาไทย การเรียนการสอนนั้นเป็นวิธี โยษฐปาละหรือปากต่อปากกล่าวคือ ลูกศิษย์ต้องไปอ่านหนังสือให้อาจารย์ฟัง หากอ่านผิดอาจารย์จะบอก นอกจากจะเรียนหนังสือแล้วยังต้องเรียนสวดมนต์ควบคู่กันไปด้วย

หลักสูตรการเรียนในสมัยก่อน

หลักสูตรเบื้องต้นเรียนสวดมนต์น้อยหรือ ๗ คำนานสวดมนต์หลวง หรือ ๑๒ คำนานเรียนสวดมนต์ไขน้อย ไขใหญ่

หลักสูตรเบื้องต้นกลาง เรียนธัมมจักร์ปวตนสูตร มหาสมัยสูตร อนันตลักขณสูตร อหิตตปริยายสูตร มาติกาแจงอภิธรรม ๗ คัมภีร์ พระวินัย พระสูตร และปาฏิโมกข์ เป็นต้น

ต่อมาได้มีปฏิรูปการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม การเรียน
 สวดมนต์ได้เปลี่ยนจากแบบเก่ามาใช้แบบสวดมนต์ฉบับหลวง ส่วน
 การศึกษาปริยัติธรรมและบาลีนั้น สมเด็จพระสังฆราช ได้ปฏิรูปใหม่
 โดยให้เรียนบาลีไวยากรณ์เป็นประโยค ๓ ถึงประโยค ๕ ผู้จบหลัก
 สูตรจะเรียกมหาเปรียญ เช่นมหาเปรียญ ๓ มหาเปรียญ ๗ เป็นต้น
 ทางด้านปริยัติธรรมนั้นก็ให้มีการเรียนการสอนธรรมสนามหลวง ผู้จบ
 นักธรรม แต่เดินั้นก็จะมีนักธรรมตรี นักธรรมโท และนักธรรมเอก
 วิชาที่นักธรรมต้องเรียนมีวินัย ธรรมะ พุทธประวัติ และกระทู้ธรรม

การตั้งโรงเรียนสอนภาษาไทยในบ้านกุค ขำขุ่น

ประมาณปี พ.ศ. ๒๔๕๗ ญาครุเหลือนพร้อมด้วยกำนันผู้
 ใหญ่บ้านได้ตั้งโรงเรียนสอนภาษาไทยขึ้นที่วัดชัยบุญตมมารามมีพระ
 ภิกษุตลอดเป็นครูสอน ต่อมาพระภิกษุตลอดลาสิกขาบท นายห้วน
 โชติพันธ์ได้เป็นครูแทนจนกระทั่ง พ.ศ. ๒๔๖๒ นายพุทรา วรบุตร
 ได้ย้ายมาจากโรงเรียนตำบลคอนสาย มาเป็นครูใหญ่โรงเรียนตำบล
 กุคขำขุ่น

การเรียนการสอนในสมัยเริ่มตั้งโรงเรียนที่วัดชัยบุญตมมาราม
 นั้น ยังไม่มีหลักฐานและประมวลการสอนแต่อย่างใด จนกระทั่งได้มี
 พระราชบัญญัติประถมศึกษาในปี พ.ศ. ๒๔๖๖ ทางราชการได้จัด
 การศึกษาภาคบังคับให้เด็กชาย-หญิง เข้าเรียนในโรงเรียนประชา
 บาล ตำบลกุคขำขุ่น ส่วนหมู่บ้านอื่นก็ได้เปิดเป็นโรงเรียนสาขา
 เช่น โรงเรียนตำบลกุคขำขุ่น (สาขา บ้านโคกเสาะ) เป็นต้น การ
 เรียนการสอนก็ใช้หลักสูตรและประมวลการสอนของ กระทรวงศึกษา
 ธิการ เช่น วิชาภาษาไทย วิชาคณิตศาสตร์ ความรู้เรื่องเมืองไทย
 จรรยา และการรักษาตัว เป็นต้น

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๗๘ นายริน มหานิล ได้ดำรงตำแหน่ง

ครูใหญ่โรงเรียนประชาบาลตำบลกุดข้าวปุ้น ได้เห็นว่าอาคารเรียนชำรุดทรุดโทรม จึงได้ปรึกษารื้อกับพระอุปัชฌาย์เหลือน และชาวบ้านกุดข้าวปุ้น ช่วยกันบริจาคเงินซื้อเรือยนต์มาปลูกสร้างอาคารเอกเทศ แล้วย้ายโรงเรียนออกจากวัดไปสร้างในที่ดินของโรงเรียนในปัจจุบัน พระครูสุภกิจโกศลก็ได้ไปแผ้วถาง ๑ หลัง จากบ้านป่าจำเริญใหญ่หน้าผาศูนย์กลาง ๓๐ เซนต์และนำพระเถระศิษย์ที่วัดไปเลื่อยไม้ค้ำบางจันทน์ใหม่มาสมทบอีก ด้วย

ในปี พ.ศ. ๒๔๕๓ ทางราชการได้จัดสรรงบประมาณสร้างอาคารเรียนประถมศึกษาตามแบบ ป.๑ ของกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน ๗,๕๐๐ บาท แต่งงบประมาณที่ได้รับไม่เพียงพอ นายเหลือนทอง เป็นครูใหญ่ จึงได้ชักชวนชาวบ้านบริจาคสมทบจนสร้างได้เสร็จเรียบร้อย

หลังจากนี้โรงเรียนที่เปิดสอนระดับประถมศึกษาในบ้านกุดข้าวปุ้นหรือโรงเรียนข้าวปุ้น (ศาสนานุเคราะห์) ก็ได้วิวัฒนาการมาโดยตลอด โดยจะเห็นได้จากในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ โรงเรียนได้ขยายชั้นเรียนจากชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ และได้ขยายจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๗ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๖ และในปัจจุบันนี้ได้สอนชั้นเด็กเล็ก และอนุบาลจนบทเพิ่มขึ้นอีกด้วย

ส่วนด้านมัธยมศึกษานั้นได้เปิดสอนเมื่อ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๑๖ เป็นสาขาโรงเรียนมัธยมศึกษาการพืชผลใช้อาคารเรียนโรงเรียนบ้านข้าวปุ้น (ศาสนานุเคราะห์) เป็นสถานที่เรียนมีนายเกรียงศักดิ์ ผกานนท์ รักษาการในตำแหน่งครูใหญ่ จนถึงเดือนสิงหาคม ๒๕๑๗ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการได้บรรจุครูมาสอน แล้วกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศตั้งเป็นโรงเรียนโดยสมบูรณ์ เมื่อ ๑ มิถุนายน ๒๕๑๘ และให้ชื่อโรงเรียนว่า "โรงเรียนเกษมเสมาวินิทยาคาร" นายธำรงค์ แพรนิมิตร เป็นผู้บริหารคนแรกและได้เปลี่ยนชื่อเป็น "โรงเรียนกุดข้าวปุ้นวิทยา"

ในวันที่ ๑ กันยายน ๒๕๑๕ โรงเรียนได้ย้ายสถานที่เรียนจากโรงเรียนบ้านข้าวปุ้น (ศาสนานูเคราะห์) มาอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า โนนหนองบัว มีเนื้อที่ ๑๑๑ ไร่ ๑ งาน ๓๑๕ ตารางวา

ในด้านวิชาการโรงเรียนได้ผ่านการประเมินโรงเรียนผู้นำการใช้หลักสูตรของกรมวิชาการ ได้รับการนิเทศน์จากศึกษานิเทศน์กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา ๑๐ ให้มีความตื่นตัวทางวิชาการอยู่เสมอและในปัจจุบันโรงเรียนได้เข้าโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาของกรมสามัญศึกษาคือให้เด็กเข้าเรียนโดยไม่เสียเงินค่าเล่าเรียนการศึกษา และในอนาคตอันใกล้ทางโรงเรียนมีโครงการจะเปิดสอนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอีกด้วย

คู่มือสวดมนต์ฉบับภูมิพโลภิกขุ

พิมพ์จากหน้า

ถึง

หน้า

จากหนังสือที่ระลึกในงานยกช่อฟ้า อุโบสถวัดชัยฤทธมาราม
อำเภอกุศขำปุ่น

๑. เดือน ๔ เพิ่งมีการสวดเตาะหักฐิน ต่อหน้าประชุมสงฆ์ วัดนั้นแล้วแสดงอาบัติต่อกันและประกาศสงฆ์ให้รักษารองผ้า ครอง บาตรของตัวต่อไป บทสวดเตาะหักฐินนี้

๑. สุนัข แมว กิ้งก่า งู ยักษ์ มด ปลิง กิ้งกือ
กิ้งกือ กิ้งก่า งู ยักษ์ มด ปลิง

๒. สุณาตุ เมกัันเต สั้งโม่ กะจู้นั๋นอุททะระระติ ยตุ่สะ ยตุ่สะ
ยตุ่มะโตะยะมะติ กจู้นั๋นยตุ่สะ อุทพโรโสะ ตุณหตุ่สะ ตตุ่มาตุณหิ เออะ
เมตังธาระยามิ จบแล้วเสีจพิธิ

(สาวคนสุดท้ายถูกระเบิดลูกปืนในนาฬิกา)

๑. ให้มีดอกไม้รูปเทียนจันทร์ ๕ กาน้ำหินแห่งดินทรายสวด ๓ จบแล้วโรยลง กลางสีมาแล้วเดินหว่านเวียนขวารอบ ๆ ไปจนรอบสีมา

(บทสวดดังนี้)

๒. สุธมฺมา เมกัณเฑสึงโฆ อายํอุททะกุกเข ปาทะสีมายังสัมมา
สัมพุทฺเธนะ เทสิตา อะยังภควตา ปริชานานุภาเวนะ สีมาพา โฆโหตุ
สังฆะกรรมมังกาตุงอะตาตีติ ฯ ๓ จบฯ แล้วว่านต่อไป

พระครูสุภาภิจ โภศล

เจ้าคณะอำเภอภูซำ

แนวทางปฏิบัติภาวนา หลักภาวนา ๒ อย่าง

บัดนี้จะได้อธิบายตามหลักวิธีภาวนาทั้ง ๒ อย่าง คือ สมถภาวนา และวิปัสสนาภาวนา หลักภาวนาทั้ง ๒ อย่างนี้มีความสัมพันธ์ เกี่ยวเนื่องกัน มีจุดหมายคือให้ใจมีความสงบเหมือนกัน ผิดแต่อุบายการทำเท่านั้นคำว่า สมถะ คือ อุบายยังใจให้สงบอยู่ในความปกติ ของใจ คือมีอุบายโน้มน้าวให้ใจเข้ามาพักพ่อนั่นเอง ลักษณะให้ใจเข้ามาสู่ความสงบได้นั้นจึงขอแยกออกเป็น ๒ วิธีคือ

๑. กำหนดคำบริกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งประกอบกับลมหายใจ มีสติกับผู้ประสานลมหายใจกับคำบริกรรมเท่านั้น

๒. ให้มีสติกับผู้รู้ กำหนดรู้กายส่วนใดส่วนหนึ่งเป็นนิมิตเครื่องหมายเพื่อไม่ให้ใจออกไปแผ่สายในอารมณ์ภายนอก

ต่อไปนี้จะอธิบายหลักของสมถภาวนา ส่วนวิปัสสนาภาวนาจะได้อธิบายในตอนท้าย เริ่มต้นก่อนที่เราจะภาวนาทุกครั้ง ต้องชำระกายชำระใจให้สะอาดพร้อมทั้งสถานที่ที่เราจะนั่งภาวนา เพื่อเป็นอุบายตัดความกังวลที่อาจเกิดขึ้นได้ในภายหลัง เพื่อจะได้ตั้งใจภาวนาให้สะดวก โดยไม่มีสิ่งใดขัดข้องภายในใจ อันเป็นเหตุให้เกิดความระแวงสงสัยในเรื่องส่วนตัว เราจะภาวนาเพื่อสำรวมใจให้อยู่เป็นปกติภายในใจ และไม่มีภาระใด ๆ ส่วนภายนอกที่จะต้องทำ และไม่มีอารมณ์ใด ๆ ภายในใจที่จะต้องคิดถึงในแง่ต่าง ๆ เพราะเราได้คิดมาแล้วหลายชั่วโมง บัดนี้เรามาภาวนาเพื่อไม่ให้ใจคิดไปตามอารมณ์ต่างๆ เพื่อให้ใจตั้งอยู่ในปัจจุบัน กายเราก็ออยู่ที่นี้ ใจเราก็ออยู่ที่นี้ และเรากำลังภาวนาอยู่ในขณะนี้

แล้วไหว้พระ จะย่นย่อหรือพิสดารก็อยู่กับตัวเราเอง และทำใจไม่ให้มีเวรมีภัยต่อสรรพสัตว์ใด ๆ ทั้งสิ้น เสร็จแล้วนั่งให้สบาย ขายนั่งขัดสมาธิ เอาขาขวาทับขาซ้าย ประนมมือขึ้นจรดระหว่างคิ้ว ระลึกถึงคุณพระพุทธรเจ้า คุณพระธรรม คุณพระสงฆ์ ให้มารวมอยู่ที่ใจ

ให้ตั้งใจกำหนดลมหายใจเข้ายาว นึกว่า พุท กำหนดลมหายใจออกยาว นึกว่า โธ

ให้ตั้งใจกำหนดลมหายใจเข้ายาว นึกว่า ัม กำหนดลมหายใจออกยาว นึกว่า โโม

ให้ตั้งใจกำหนดลมหายใจเข้ายาว นึกว่า สัง กำหนดลมหายใจออกยาว นึกว่า โห

จะว่า ๓-๗ ครั้ง หรือจะมากกว่านี้ก็แล้วแต่ความถนัดใจ แล้วย่อยๆ เอามือวางบนตัก เอามือขวาวางทับมือซ้าย ตั้งใจกำหนดเอาแต่พุทโธอย่างเดียวและหายใจก็หายใจตามปกติ ทำใจให้มีความร่าเริงและแผ่วเบา ไม่ให้มีความกังวลกับสิ่งใด ๆ ทั้งสิ้น

วิธีกำหนดคำบริกรรมประสานลมหายใจ

วิธีกำหนดสติกับผู้รู้ประกอบคำบริกรรมเข้าประสานกับลมหายใจนี้ ขออธิบายสั้น ๆ เพื่อให้ผู้อ่านนำไปปฏิบัติให้ง่ายขึ้น อันดับแรกให้ตั้งใจโดยมีสติว่าเราจะตั้งใจกำหนดคำบริกรรมนี้ประสานกันกับลมหายใจเข้าว่า พุท เราจะตั้งใจกำหนดคำบริกรรมนี้ประสานกับลมหายใจออกว่า โธ แต่ลมหายใจของเรามีอยู่ ถึงเราไม่ตั้งใจดูมันก็หายใจออกหายใจเข้าอยู่อย่างนั้น ฉะนั้นเราจึงมากำหนดเพียงให้เป็นอนุบายของสติกับผู้รู้ และคำบริกรรมกับลมหายใจให้อยู่ในกรอบเดียวกันเท่านั้น นี่เป็นวิธีฝึกสติ เพื่อให้สติมีความ เข้มแข็ง จึงให้ทำด้วยความตั้งใจ คือเราจะต้องตั้งใจอันมีสติหายใจเข้าเอง เรา

จะต้องตั้งใจอันมีสติหายใจออกเอง เวลาใดเราไม่ได้ตั้งใจ หายใจเข้าเอง ถือว่าสติเราตามไม่ทัน เวลาใดไม่ได้ตั้งใจหายใจออกเองก็ถือว่าเราขาดสติ ฉะนั้นจึงให้เราฝึกตั้งใจหายใจเข้าเอง มีสติตั้งใจหายใจออกเอง นี่คือการตั้งใจในขั้นต้นเมื่อเราชำนาญในลมกับคำบริกรรมแล้ว ก็ให้กำหนดรู้ลมว่าลมหายใจหายาบหรือลมหายใจละเอียด ถ้าลมหายใจยังหายาบอยู่ก็ให้ดูลมไปก่อน ถ้าลมหายใจมีความละเอียดแล้วสติเราก็ไม่เพเลารู้เท่าทันลมได้ดี เราก็ปล่อยคำบริกรรมนั้นเสีย ให้มารู้ลมหายใจเข้าลมหายใจออกอยู่เฉพาะลมเท่านั้น เมื่อใจกับลมละเอียดแล้ว มันจะแสดงออกมาทางกาย มีลักษณะต่างๆ เช่น ปรากฏว่า มีกายใหญ่บางส่วน หรือใหญ่ทั้งหมดภายในกาย หรือเป็นกายเล็ก บางที่สูงขึ้น บางที่เตี้ยลง ถ้าเป็นในลักษณะใดลักษณะหนึ่งเราอย่ากลัว นั่นเป็นอาการของใจ แสดงออกมาทางกายให้รับตั้งสติกับความรู้สึกให้รู้ลมให้ละเอียดเข้าไปอีก เมื่อลมละเอียดเต็มที่แล้ว มันจะแสดงขึ้นมาอีกวิธีหนึ่งคือลมหายใจมันจะน้อยเข้าทุกที เล็กเข้าทุกที และระบบการหายใจจะหายใจสั้นเข้าทุกที ถ้าผู้กลัวตายก็จะถอนตัวทันที ถ้าเป็นเช่นนั้นเราไม่ต้องกลัว นั่นแหละใจกำลังจะสงบ จะเห็นความอัศจรรย์ตัวเอง ให้รับตั้งสติรู้อยู่เฉพาะลมหายใจเท่านั้น ลมหายใจน้อยก็รู้ ลมหายใจสั้นก็รู้ ลมจะเล็กเหมือนใยบัวก็รู้ ลมหายใจจะสั้นและอยู่ในลำคอเท่านั้น พอสุดท้ายลมหายใจก็จะหมดทันทีเมื่อลมหมด ความสงบใจนั้นก็หมดการะกับลมหายใจ มีแต่ความสงบของใจ เต็มไปด้วยความสว่างรอบตัว แต่ไม่ปรากฏเห็นกายตัวเองเลย มีแต่ความสว่างภายในใจสบายและมีความสุขเท่านั้น ความสุขที่ใจมีความสงบนั้นไม่มีความสุขอื่นใดในโลกจะเสมอ เหมือนดังพุทธภาษิตว่า "สุขอื่นยิ่งกว่าความสงบไม่มี" ความสงบสุขนี้เป็นอยู่ไม่นานก็จะถอนตัวออกมาหายใจธรรมดา ผลของความสงบนั้นยังปรากฏอยู่ ถ้าผู้ไม่ไม่มีวิเศษของปัญญาแผ่วไว้ที่ใจก็อยากสงบอยู่อย่าง

นั้นต่อไป และติดใจในความสงบนั้น ๆ ถ้าผู้มีวิเศษมีของปัญญามีเชื้อติดอยู่ที่ใจ ก็สามารถเริ่มพิจารณาต่อไปได้ไม่ติดอยู่กับความสงบนั้น ๆ เลย

อุบายดูกายรู้กายในสมถะ

วิธีทำสมถะเกี่ยวกับอุบายรู้กายกายของเราเมื่อเราหลับตา ดูทำไมไม่เห็น นี่ก็เพราะความไม่เคยชินไม่เคยฝึกหัดมาก่อน วิธีฝึกให้รู้กายนี้ ต้องอาศัยการฝึกให้ถูกหลัก จึงจะเป็นอุบายให้รู้กายได้ง่ายขึ้น สมมติว่าเรานั่งอยู่ขณะนี้ มีวัตถุสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เรามองเห็นว่าจะอะไรเป็นอะไร มีลักษณะอย่างไร ไกลหรือใกล้ ใหญ่หรือเล็ก เมื่อเราลืมตาเพื่อดูให้ชัดเจนแล้ว เอาใจไปจดจ่ออยู่ที่วัตถุนั้นไว้ให้ดีแล้วค่อย ๆ หลับตาลงเบา ๆ ให้ความรู้ในตานั้นให้เห็นในวัตถุนั้นอยู่ ถึงเราจะหลับตาก็เพียงเอาเปลือกตาทั้งสองข้างลงมาปิดตาไว้เท่านั้น แต่ความรู้ในตานั้นให้เห็นในวัตถุนั้นอยู่ ถึงเราจะหลับตาก็สามารถเอามือคว้าจับเอาของนั้นได้ และจับถูกกับจุดนั้นทีเดียว นี่ฉันใด วิธีการฝึกให้รู้กายก็ฉันนั้น อุบายวิธีดูกายนี้ เราจึงเลือกเอาส่วนใดส่วนหนึ่งของกายที่เราพอจะมองเห็นได้ง่าย เราเอาส่วนใด ส่วนหนึ่งของกายที่เราพอจะมองเห็นได้ง่าย เราเอาส่วนนั้นมาเป็นหลักวิธีฝึกจะเป็นคำหนิอะไรในกายของเรามาเป็นเครื่องหมายก็ได้ให้เราใช้สัญญาความจำในคำหนิหรือกายส่วนนั้นไว้ให้ดี ให้ใจจดจ่ออยู่อย่างนั้น ไม่ต้องให้ใจเคลื่อนที่ไปไหนมาไหนได้ให้เราเอาจุดนั้น ๆ เป็นจุดยืน ทำบ่อย ๆ ความชำนาญในการเพ่งดูนั้นก็จะได้ติดใจ ข้อควรระวังอย่าไปเอาลมหายใจเข้าออกมายุ่งเกี่ยว หรือคำบริกรรมทั้งหมดเราพักไว้ก่อน ถึงลมหายใจจะมีก็เพียงผิวเผินอย่างเอาใจจดจ่อลมนั้นให้เอาใจจดจ่อในกายส่วนที่เราเพ่งอยู่นั้น สติเรายังไม่ต้องอย่าพึ่งกำหนดรู้กายส่วนใหญ่ให้กำหนดเป็นจุดเล็กเท่าหัวแม่มือก็ได้ ต่อไปสติ

เราตีมันจะขยายออกเอง เหมือนแสงไฟขยายความสว่างฉนั้นถ้าหากเรากำหนดรู้กายเห็นกายส่วนที่เราเพ่งดูอยู่นั้นเห็นชัดและรู้ชัดภายในใจอยู่อย่างนั้น กายส่วนที่เราเพ่งดูอยู่นั้น ก็จะขยายตัวกว้างออกไปทุกทีๆ ถ้ามันไม่ขยายออกไป เราก็ขยายออกไป โดยความรู้สึทางใจ ถ้าขยายออกไปกว้างไม่เห็นชัดเราอย่าเพิ่งขยายออก ให้ทำใจเพ่งดูอยู่ในลักษณะเดิม เราจะนั่งเพ่งดูหรือเดินกำหนดใจดูก็ได้ หรือจะยืนเพ่งดู นอนเพ่งดูก็ได้ แต่นอนเพ่งดูนั้นจะหลับ ฉนั้นจึงให้กำหนดเพ่งดูอยู่ในอิริยาบถทั้งสามคือ ยืน เดิน นั่ง ให้ทำไปเรื่อย ๆ ทำครั้งแรกก็จะมีอาการอึดอัดใจอยู่บ้าง เป็นเพราะเราไม่เคยชินในการทำจะกำหนดเพ่งดูสักเท่าไรก็จะเห็นมีแต่ความมืดมิดอยู่อย่างนั้น แต่เราก็พยายามกำหนดตั้งใจเพ่งดูบ้าง หรือลืมตาดูบ้าง เมื่อลืมตาดูก็จดจำลักษณะสัณฐานของกายส่วนนั้นไว้ให้ดี แล้วค่อย ๆ หลับตาลง แต่ความรู้้นกำหนดจดจ่ออยู่ที่กายส่วนนั้น ๆ อย่าให้เพลออก ให้เหมือนกันกับเราลืมตาดูเรื่องที่เรากำหนดจดจ่อ เพ่งกายไม่เห็น ก็เพราะความรู้ของใจเรายังไม่พร้อม เมื่อความรู้ของใจพร้อมแล้ว ความรู้ของใจก็ค่อย ๆ รู้กันไปพอร่าง ๆ แต่ถ้าทำบ่อย ๆ เข้า ความรู้ของใจก็จะรู้ขึ้นเอง ถ้าหากเราไม่ชำนาญในการทำเพ่งกายให้รู้ชัดเจนด้วยใจแล้ว ท่านจะเลือกเอาความรู้ในทางปริยัติขึ้นไหนมาพิจารณาก็ไม่ได้ ผลเราจะพิจารณากายด้วยความรู้ที่ศึกษามา จะว่า อะสุภะ อสุภัง ให้เปื่อยให้เน่าไม่ได้ จะพิจารณาความสกปรกโสโครกภายในกาย มันก็สกปรกโสโครกไปไม่ได้ จะแยกแยะกายส่วนต่าง ๆ ก็แยกแยะไปไม่ได้นี่เพราะเหตุใด เพราะความรู้จริงเห็นจริงภายในใจไม่มีดังคำโบราณว่า"ตีป่าให้เลื่อกลัว" นั้นเองเหมือนเรารู้ข่าวความสกปรกทั้งหลายในเวลาปกติ โดยเราไม่รู้ไม่เห็นด้วยตนเอง ความรังเกียจก็จะไม่เกิดขึ้นกับใจเราได้เลยถ้าหากเรารู้เห็นด้วยตนเองแล้วความรังเกียจในสิ่งสกปรกนั้นย่อมแสดงออกมาทางใจ ขยะแขยงขึ้นที่ใจเราทันทีฉนั้นใด เมื่อเรากำหนดรู้เห็น

ในส่วนของกายในลักษณะต่าง ๆ ด้วยความเป็นจริงด้วยใจตนเองแล้ว ก็ย่อมทำให้ใจเราเกิดความเบื่อหน่ายคลายความยึดถือในกาย ฉะนั้นคำว่ากายของเราก็จะจืดจางไป เพราะใจมาเห็นกายอันเป็นปกติแล้วนี้ฉันใด การพิจารณากายโดยเอาความรู้นอก ๆ มาพิจารณาก็พิจารณาไปได้เพราะได้ศึกษามาแล้ว แต่ความเบื่อหน่ายในกายมันจะปรากฏขึ้นในใจของท่านหรือไม่ไม่มีทางเกิดความเบื่อหน่ายได้เลย เพราะใจเราไม่รู้อาการของกาย ไม่เห็นลักษณะของกาย ใจจะเบื่อหน่ายได้อย่างไรกันเล่า ฉะนั้นเราจึงมาเพ่งมากำหนดจดจ่อรู้เห็นอาการของกายด้วยใจเสียก่อน เราจึงมาพิจารณาด้วยปัญญาไปตามอาการของกายส่วนนั้น ๆ และใจก็รู้เห็นไปพร้อม ๆ กัน พิจารณากายส่วนไหน ใจก็เห็นกายส่วนนั้น ๆ ไม่ว่าส่วนนอกส่วนใน ใจก็เห็นไปตามปัญญาทุกส่วน ถ้าเห็นกายตัวเองด้วยใจจริง ๆ แล้วท่านจะกำหนดดูกายใครต่อใครก็ย่อมเห็นชัด เหมือนกับเราดูกายของตัวเองตลอดเวลาเมื่อใจเห็นชัดกายเรากายคนอื่นอยู่อย่างนี้ ราคะตัณหา ก็เบาบางลง คือไม่กำเริบขึ้นที่ใจเรานั้นเอง เมื่อใจเห็นกายอยู่อย่างนี้ นี้แล ความสงบใจภายในกายจะเป็นเส้นทางต่อเนื่องกันกับ วิปัสสนา คือ ปัญญาต่อไป

อุปายวิธีจับหลักภาวนาเบื้องต้น

วิธีกำหนดอารมณ์ของใจ เพื่อจะได้ใช้ปัญญาพิจารณาตามให้ถูกหลักของใจ สมมุติว่าเรานั่งภาวนาเราจะเอาสมณะขึ้นก่อนหรือจะเอาปัญญาขึ้นก่อนนั้นเราก็ต้องเอาอารมณ์ของใจเป็นเส้นทางในการภาวนา ถ้าใจเราชอบสงบเราก็ต้องเอาสมณะ เราจะเอาปัญญาเข้าประกอบนั้นไม่เข้ากัน ถ้าใจเราชอบคิดโน้นคิดนี้เราก็ต้องใช้ปัญญาพิจารณา เราจะบังคับให้ใจสงบมันก็ไม่ได้ผล สมมุติว่าถ้าท่านอยากจะพักผ่อน มีคนอื่นมาทำเสียงรบกวน

มันก็ผิดหลักตามความเป็นจริงของใจถ้าท่านมีความต้องการทำการทำงาน สนุกสนานร่าเริงในการเล่น ถ้ามีผู้บังคับให้ท่านพักผ่อน ท่านก็จะไม่ยอมเช่นกันนี้ฉันใด อูบายที่จะจับหลักภาวนาเบื้องต้น จินอยู่กับอารมณ์ของใจ ถ้าใจเราชอบสงบ เราก็เอาสมณะเดินก่อนเอาปัญญาเดินหลัง ถ้าใจเราชอบคิดโน่นคิดนี่เราก็ต้องเอาปัญญาไปก่อน แล้วจึงเอาสมณะตามหลัง ขอให้ท่านเข้าใจตามวิธีนี้เกิด วิธีทำสมณะยังใจให้สงบก็ได้เขียนผ่านมาแล้ว ว่าด้วยวิธีกำหนดลมหายใจเข้าลมหายใจออกนี้เป็นวิธีหนึ่ง ว่าด้วยวิธีกำหนดกายเพ่งกาย ก็ได้เขียนผ่านมาแล้วเช่นกัน ขอให้ท่านเลือกเอาวิธีไหนก็ได้ แล้วแต่ความถนัดใจของท่าน

ปัญญาประสานกายประสานใจ

ต่อไปจะว่าด้วยวิธีใช้ปัญญาประสานกายประสานใจเพื่อประกอบให้เป็นเรื่องปัญญาพิจารณากายพิจารณาใจให้สัมพันธ์กันกับอารมณ์ของใจ เพื่อให้ใจรู้เห็นโทษของกาย โทษของอารมณ์ที่เกิดจากใจ เพราะใจต้องมีอารมณ์เป็นเครื่องอยู่ จะเป็นอารมณ์ประเภทไหนก็ตามก็เกิดขึ้นที่ใจ จะเป็นอารมณ์ชั่ว อารมณ์ดี อารมณ์แห่งความโลภ ความโกรธ ความหลง ก็อยู่ที่ใจ อารมณ์แห่งความรัก ความใคร่ก็อยู่ที่ใจ อารมณ์ประเภทไหนก็ตามเมื่อมันเกิดขึ้นมาที่ใจแล้ว เราก็จับอารมณ์นั้นไว้ให้ดีเพื่อจะใช้ปัญญาประกอบกับอารมณ์ประเภทนั้นให้ถูกจุด และจะได้ใช้ปัญญาชี้โทษของอารมณ์นั้น ๆ ให้ใจฟัง ให้ใจรู้ ให้ใจเห็นโทษในอารมณ์ทุกครั้งไป เพราะอารมณ์ประเภทใดก็ตาม เมื่อเกิดขึ้นที่ใจแล้ว ย่อมทำให้ใจเสียหลักทุกครั้งไป เพราะใจเหมือนกับโรงหนัง เขาจะเอาหนังเรื่องต่างๆ มาฉายให้ใจดู จินอยู่กับกิเลสตัณหาผู้จัดหามา จะเป็นเรื่องไหนก็ตาม ใจย่อมหันเหเซซวนตามเรื่องนั้นทุกครั้งไป เป็นอันว่า อารมณ์ประเภท

ไหนก็ตาม เมื่อเกิดขึ้นที่ใจแล้วเป็นอันว่าไม่เสียผล มีทั้งเรื่อง
 ตลกคะนองตื่นเต้น มีทั้งเรื่องโศกเศร้าเหงาหงอย มีทั้งเรื่องฆ่าฟัน
 ทำร้ายกันด้วยอาวุธต่าง ๆ มีทั้งเรื่องแข่งดีแข่งเด่นเอาวัดเอาเปรียบกัน
 สารพัดเรื่องที่เกิดเล็ดลอดหาเอามาแสดงให้ดู จะให้ใจอยู่เฉย ๆ แทบ
 ไม่มี เตียวเรื่องนี้จบไป เรื่องใหม่ก็หมุนเวียนกันไปไม่มีที่สิ้นสุด ใจ
 อยู่กับอารมณ์ทั้งหมดนี้ไม่มีความเบื่อหน่าย หมุนไปเวียนมาจนไม่รู้
 ว่าอารมณ์เก่าหรือใหม่ คลุกเคล้าอยู่ในใจทั้งหมด โดยไม่รู้ว่าอารมณ์
 อดีต อนาคต ปัจจุบัน เข้าพัวพันสลับซับซ้อนไม่รู้ต้นหรือปลาย ใจที่
 อวิชชาห่อหุ้มไว้แล้วนี้เอง จึงไม่รู้อารมณ์ที่เป็นทุกข์ อารมณ์เป็น
 เหตุให้เกิดทุกข์ไม่รู้วิธีดับทุกข์ ไม่รู้ข้อปฏิบัติแห่งความดับ
 ทุกข์ นี่แหละจึงชื่อว่าใจหลง คืออารมณ์ที่เกิดขึ้นกับใจนั่นเอง
 อารมณ์ที่เกิดขึ้นกับใจนั้นจึงทำให้ใจเกิดความพะวักพะวนดิ้นรน
 ตามอารมณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับใจนี้ เพราะใจไม่เห็นโทษแห่งอารมณ์
 ของใจเอง และยินดีตามความเคยชินในอารมณ์นั้น ๆ ความเคยชิน
 ในอารมณ์นี้เอง จึงทำให้ใจเผลอ เพราะไม่มีสิ่งใดมากระตุ้นเตือนว่า
 กล่าวถึงสอนชี้โทษให้ใจฟัง จึงไม่รู้จักหาหนทางที่จะแก้ไขตัวเองจึงว่า
 ใจมีความโง่เง่าเท่าตุ่นหมุนไปตามความอยากของใจโดยลำพังตั้งตัว
 ไม่ติด คิดไปตามลำพังความโง่ของใจอารมณ์ประเภทไหนเกิดขึ้นก็
 วิ่งตามโดยหมดความสังเกตจึงเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้ประสบอารมณ์ที่
 ล้มเหลวเลวทรามก็เพราะไม่รู้ตามความเป็นจริงของอารมณ์ที่เกิดขึ้น
 นี่แหละจึงว่ากิเลสของใจให้เป็นอย่าง ๆ ตามอารมณ์ที่เกิดขึ้นกับ
 ใจเร้าชักฟอกใจ ทำความสะอาดให้ใจ ก็มาชักฟอกความคิด
 หินของใจ ให้ใจได้กลับแนวความคิดเสียใหม่ ให้ใจมีความฉลาด
 ฉียบแหลม รู้เหตุรู้ผลต้นปลายเพราะอาศัยปัญญาเข้ามาฝึกฝนอบรม
 ให้ใจรู้ตามอารมณ์ของใจ เพราะอารมณ์ของใจมีที่เกิดขึ้นหลายทาง
 ช่น ตา หู จมูก ลิ้น กาย ได้สัมผัสกับรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ

ย่อมเกิดอารมณ์ขึ้นที่ใจ เรียกว่า ธรรมารมณฺ์ ธรรมารมณฺ์ นี้เอง ทำให้ใจลุ่มหลงตามอารมณ์ของอายตนะ ฉะนั้นเมื่ออารมณ์ของอายตนะอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้นที่ใจแล้วเราตั้งข้อสังเกตดูอารมณ์นั้นว่าเกิดมาจากอายตนะอะไร เราจึงกำหนดรู้อารมณ์ประเภทนี้ไว้ก่อน เพื่อเราจะได้สั่งสอนใจให้รู้จักอารมณ์นั้นๆ มีโทษร้ายแรงมากน้อยเพียงใด เพื่อใจจะไม่ลุ่มหลงในอารมณ์นั้น ๆ ต่อไปอารมณ์ของอายตนะที่เกิดขึ้นที่ใจนี้เอง จึงทำให้นักภวณาสีหลายหลักมาแล้วเป็นจำนวนมากทีเดียว ก็เพราะไม่รู้จักรูขีที่เข้าแก้ไขนั่นเอง เหมือนกับชุนไฟไหม้ไฟที่เกิดขึ้นกับต้นไฟแล้วก็ทำให้ต้นไฟตายไปเพราะชุนไฟไหม้ไฟนั้น นี่ฉันใดนักภวณาก็มาตายกับอารมณ์ที่เกิดขึ้นกับใจของนักภวณาสีเองฉันนั้น อารมณ์ของใจที่เกิดขึ้นนี้ ผู้ไม่ฉลาดหาวิธีแก้ไขแล้วจะไม่หายไปจากใจได้เลย ท่านจะเอาสมณะเป็นจุดยืนฝ่ายเดียวไม่ได้ เพราะสมณะเป็นเพียงทำใจให้สงบเท่านั้นเราจะเอามาละกิเลสส่วนนี้ไม่ได้ ถึงสมณะจะส่งบลงสู่ความละเอียดถึงฌานสมาบัติ จะเป็น รูปฌาน อรูปฌานก็ตามเถิด ก็เพียงเอาเข้าไปข่มไว้เป็นวัน ๆ เท่านั้นเองเหมือนกับศิลาทับหญ้า ประคบกันไปเป็นครั้งคราวแต่อย่าลืมคิดว่า แม้แต่รากไม้เล็ก ๆ ยังสามารถสอดแทรกเข้าไปในช่องหินได้ เมื่อมีจิ้งหะระรากไม้ก็ผลักดันให้ก้อนหินพังทลายลงไปได้ ใจที่เราเอาสมณะเข้าประคบอารมณ์ไว้ก็เช่นกัน วันใดวันหนึ่งเมื่อเราปล่อยตัวอารมณ์ประเภทนั้นก็จะระเบิดขึ้นที่ใจทันที จะหาชั้นดีที่ใจไม่ได้เลยเป็นหัวใจที่หมดคุณค่าราคา เน่าเฟะอยู่ตลอดเวลาวันคืน จะหาจุดยืนให้ใจมิได้ คอยแต่จะล้มละลาย ผลสุดท้ายก็หาวิธีวางบาตรจีวร ออกตัวแบบหน้าตาขี้มั่วแ่มแ่มใส ในลักษณะสมบัติผู้ดีว่า อาตมาหมดบุญบวชเสียแล้ว ขอตัวเถอะ ถ้าฉันอยู่ไปก็กลัวจะเป็นบาปเป็นกรรมแก่ตัวเองถ้าเป็นในรูปนี้ก็ให้โยมได้เตรียมที่นอนหมอนเสื่อปูต่อนรับได้แล้ว จะปูที่ไหนให้เหมาะสมก็ปูได้เลย จะเป็นข้างนอกข้างใน หรือที่ใด ๆ ก็ตาม แล้วแต่จะจัดการ ไม่นานก็จะได้ห้ามคนหมดบุญบวช

ในสมณเพศ บางทีออกไปเป็นฆราวาสอาจจะได้บุญพอที่จะเข้ามาสู่
 ผักกาดสาวพัสดุอีก นี่เป็นเหตุการณ์ที่ผู้เขียนได้ประสบมา จึงนำมา
 เขียนเพื่อกันทางตัวเองไปในตัว เพื่อจะได้สำนึกในการเขียนของตน
 เพื่อจะได้มีความละเอียดต่อผู้อ่านไม่มากก็น้อย เพื่อจะได้รักษาตัวไม่
 มั่วเมาเอาแต่สมณะฝ่ายเดียว เพื่อจะได้เฉลี่ยวนลาตเอาปัญญามาใช้
 เพื่อให้ใจมีความเยียบแหลมคมคาย มีอุปบายแก้ไขอารมณ์ที่เกิดขึ้นกับใจ
 ตัวเอง ความเยียบแหลมนี้เองจึงเป็นเส้นทางให้นักภาวนาได้พ้น
 จากปกาเหี้ยมปากกามาได้ ดังมีคำว่า "รู้หลบเป็นปีก รู้หลีกเป็น
 หาง" นั่นเองนี่ก็ต้องอาศัยอุปบายความเยียบแหลมของใจ เข้าไปแก้ไข
 ปัญญาที่เกิดขึ้น เพื่อให้ใจตื่นตัว ไม่มั่วสุมอยู่กับอารมณ์ที่เกิดขึ้น
 จากอารมณ์ทางอายตนะ ปลายเข็มที่นำทางให้ตัวเข็มและด้ายไป
 ประสานอยู่ในเนื้อผ้าได้ฉับไฉน ปัญญาที่มีความเยียบแหลมย่อมนำใจ
 ให้มีความฉลาดสามารถรอบรู้รอบในอารมณ์ที่เกิดขึ้นภายในใจ
 ได้อย่างแม่นยำฉับนั้น ถ้าไม่มีความเยียบแหลมภายในใจแล้ว ถึงเรา
 จะภาวนาด้วยปัญญาก็ไม่ค่อยจะได้ผล เตียวข้ามหน้าพวงหลังตั้งหลัก
 ของปัญญาไม่ได้ เตียวกิเลสสวนไป ปัญญาสวนมา ไม่มีเวลาที่จะ
 เพชฌัญญูหน้ากัน ไม่มีที่จะประจัญบานห้ำหั่นกันซึ่ง ๆ หน้าสักที เห็นแต่
 รอยจี๋ของกิเลสตามสายทางเพื่อฝากเป็นของจวัญ เช่น จี๋เกียจ จี๋
 คร้าน จี๋โกรธ จี๋หลง กินมากนอนมากลั่นแต่เป็นจี๋ของกิเลส
 ทั้งนั้น ถึงจะพบกันก็เมื่อปัญญาพลั้งเพลอไม่มีสติ กิเลสจึงได้จี๋ทับ
 หัวใจเหี้ยนคลุ้งอยู่ตลอดเวลา เพราะปัญญาไม่มีความเยียบแหลมนั้น
 เอง จะเข้าตำราที่ว่า "นำท่อมพุง ผักขี้งโหรงเหรง" หรือเป็นแบบ
 วิธี ตีป่าให้เสียกลัว นั่นเอง นี่เป็นปัญญาพิจารณาแบบเพ่นพ่าน
 ไม่มีจุด กิเลสจะไปกลัวทำไมเล่า ถ้าเป็นปัญญาที่เกิดจากความ
 เยียบแหลมของใจเองแล้ว กิเลสมันชอบอยู่ในที่มืด ถ้าใจมืดเวลาใด
 กิเลสก็แสดงตัวทันที ถ้ามีปัญญาให้ความสว่างแก่ใจ ความรอบรู้รอบ
 ของใจมีอยู่ จึงสมดังพุทธภาษิตว่า "นตถิ ปัญญาสมา อาภา" ก็คือ

ความสว่างอย่างนี้เอง ปัญญาก็เป็นปัญญาของตัวเอง คำว่า "ตน
 แลเป็นที่พึ่งของตน" ก็เพราะคนมีอาวุธประจำตัวก็คือตัวปัญญาเรา
 เอง ปัญญาเป็นเครื่องประดับของนักปราชญ์ความฉลาดเฉียบ
 แหลมสำหรับผู้จะพ้นไป กระจกไม่มีประโยชน์แก่คนตาบอด
 จันใด ความรู้ไม่มีประโยชน์แก่ผู้ไร้ปัญญาจันนั้น ปัญญา
 ไม่มีแก่ผู้สิ้นความคิด ความพินิจไม่มีแก่ผู้ขาดความเฉียบ
 แหลม เหตุนี้จึงมีปัญญามาก ปัญญาดี คำว่าปัญญามากก็พอจะ
 เข้าใจ ส่วนปัญญาดีเป็นหลัก นักภวนาจะสำนึกและสร้างความ
 เฉียบแหลมให้เกิดขึ้นที่ใจให้ได้ วิกขณฺตา คือความเฉียบแหลมนี้
 เอง จะเป็นเหตุให้รู้เท่าอารมณ์ของอายตนะได้ทุกขณะถ้าขาดความ
 เฉียบแหลมแล้ว ใจอาจจะเพลาตัวได้ง่ายอารมณ์ของใจที่มีอยู่ก็ไม่รู้
 วิธีการแก้ไข จึงปล่อยให้อกิเลสตัณหาจุลลากลไปตามอารมณ์ที่ชอบ
 สมมุติเอาอารมณ์ของอดีตที่ผ่านมาพาให้เกิดอารมณ์ของอนาคต
 มาบดขยี้หัวใจตัวเองในปัจจุบัน ใจจะหันเหเซซวนไปตามอารมณ์
 ต่าง ๆ ไม่มีทางสิ้นสุดลงได้ เช่น ตาสัมผัสรูป เกิดอารมณ์ขึ้นที่ใจ
 ไปวาดมโนภาพเอารูปที่ผ่านมา หรือรูปปัจจุบันมาไว้ที่ใจ สมมุติรูป
 นั้นไปในลักษณะต่าง ๆ ยิ่งสมมุติเท่าไรใจก็ยิ่งติด ใจยิ่งติดสมมุติ
 กิเลสก็ขยายตัวสังขารก็เริ่มทำงานทันที สังขารจะปรุงแต่งในแง่ต่าง ๆ
 ก็อาศัยสมมุติเป็นแกนนำ ถ้าสมมุติไม่มีที่ใจ จะให้สังขารปรุงแต่งทำ
 งานได้อย่างไร เพราะสังขารเพียงเสริมให้สมมุติขยายออกไปกว้าง
 เพื่อลวงใจให้ติด เมงมมสร้างข่ายขึ้นแล้วติดอยู่ที่ข่ายที่สร้างไว้
 แล้วจันใด ใจย่อมติดอยู่ในสมมุติและสังขารจันนั้น ถ้าสมมุติ
 ตั้งขึ้นแล้วสังขารไม่เข้าไปปรุงแต่ง สมมุติก็จะค่อย ๆ อ่อนไปเอง
 สังขารตั้งขึ้นแล้ว แต่ไม่มีสมมุติให้ปรุง สังขารก็จะหดตัวทันทีถ้า
 สมมุติและสังขารบรรจบกันเมื่อไรก็เมื่อนั้นแหละใจจะเริ่มกำเริบ
 พลอยยินดี พอใจไปตามอารมณ์ของสมมุติและสังขาร นี่แลจึงว่า
 อวิชชาโมหะเกิดขึ้นที่ใจ มีอยู่ที่ใจใจหลงโลกหลงสังขารก็มาหลงตัว

นี้ ใจหมุนไปตามวัตถุถือเอาภพน้อยภาพใหญ่ก็มาหลงอารมณ์
 สมมุติสังขารอย่างนี้ใจมีความรักใคร่พอใจในกามคุณก็เพราะอารมณ์
 อย่างนี้ ความโสกเศร้าโศกาน้ำตาแทบจะเป็นสายเลือดก็เพราะ
 อารมณ์อย่างนี้ ความคับใจแค้นใจพิโรธ ร้ายใจ น้อยใจ ภัย
 ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับใจ ก็เพราะใจมาหลงสมมุติสังขารนี้เอง ดังภาษิต
 ว่า "ปิยรูป สาตรูป ตัณหาเกิดขึ้นในสิ่งที่รักใคร่พอใจ และตั้ง
 อยู่ในสิ่งที่รักใคร่พอใจ เปมโต ชายเต โสโก ความโสกเกิดขึ้น
 จากความรัก รติยา ชายเต โสโก ความโสกเกิดขึ้น
 จากความยินดี กามโตชายเต โสโก ความโสกเกิดขึ้นจาก
 กามคุณ ตณหาย ชายเต โสโก ความโสกเกิดขึ้นจากตัณหา
 ปิยโต ชายเต โสโก ความโสกเกิดขึ้นจากความรัก ปิยโต
 ชายเต ภัย ภัยเกิดขึ้นจากความรัก ปิยโต วิปปมุตตสส นตติ
 โสโก กุโต ภัย ผู้พ้นจากความรักได้แล้ว ย่อมไม่มีโสก ภัย
 จะมีมาจากที่ไหน" มหาสมุทรไม่อ้อมด้วยน้ำ ฉันทใจก็ไม่อ้อมใน
 อารมณ์ของใจฉันนั้น เพราะความอยากในอารมณ์ภายในใจหาที่สุด
 มิได้ ใจมีความกำเริบเห่อเหิมในอารมณ์ใด ๆ พึงมีอุปายห้ามใจใน
 อารมณ์นั้น ๆ จนผู้ตื่นขึ้นแล้วย่อมไม่มองเห็นอารมณ์อื่น
 ประจวบด้วยความฝั่นฉันทใจ อันมีความเฉียบแหลมมีสติ
 ปัญญา รู้ตัวอยู่ ย่อมไม่มองเห็นอารมณ์ที่ใจรักอันล่วงไปแล้ว
 ฉันทนั้น มตที่ติดอยู่กับน้ำผึ้งฉันทใจ ที่ติดอยู่กับอารมณ์ก็ฉันท
 นั้น

วิธีกำหนดรู้ใจและอารมณ์ของใจ

นักภาวนา จึงควรมาทำความเข้าใจ ในวิธีที่จะรู้อารมณ์ของ
 ใจและวิธีรู้ใจ วิธีนี้เป็นวิธีที่ละเอียดอ่อนนักภาวนาผู้ไม่เคยชินอาจจะ
 ไม่เข้าใจ จึงขอให้ท่านพยายามทำติดต่อกันไปเรื่อย ๆ เพื่อความ

ชำนาญและคล่องตัว และขอให้ตั้งใจทำจริง ๆ ความจริงจะหนีความจริงไปไม่ได้และเวลาใดเวลาหนึ่งความจริงก็จะปรากฏขึ้นมา ก่อนที่เราจะภาวนาทุกครั้ง จะมีสติตั้งใจคอยสังเกตอารมณ์ของใจไว้อย่างใกล้ชิด ทำใจให้มีความแผ่วเบา เหมือนกับเราทำสมาธิ แต่ผิดกันในการกำหนดรู้ สมาธิอาศัยกายและลมอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นนิมิตเครื่องหมาย แต่วิธีรู้อารมณ์ของใจนี้ไม่มีวัตถุประสงค์เช่นนั้น คือเราไม่กำหนดดูกาย ไม่กำหนดดูลมหายใจ ถึงแม้ว่าลมหายใจและกายจะมีปรากฏอยู่ที่ตาม แต่เราก็ไม่เอาใจใส่ ถึงจะรู้ก็รู้กันแบบราง ๆ โดยความไม่ตั้งใจดู ให้มีสติกำหนดรู้อารมณ์ของใจโดยเฉพาะ คืออยู่ในช่วงกลางในระหว่างกายกับลมหายใจนั่นเอง อารมณ์ของใจนี้มีลักษณะไม่เหมือนกันทุกครั้งที่ไป บางครั้งก็เป็นลักษณะหนึ่ง และบางครั้งก็เหมือนกัน บางทีก็แบบโลดโผน บางทีก็เป็นอารมณ์ของความรัก ความใคร่ อารมณ์ประเภทใดก็ตามให้เราจับจุดของอารมณ์ประเภทนั้น ๆ ไว้ อย่าส่งใจไปหาต้นเหตุของอารมณ์ ข้อนี้สำคัญมาก ถ้าส่งใจไปหาต้นเหตุของอารมณ์ในปริบทเดียวเท่านั้น ตัวสมมุติอันเป็นเหตุให้เกิดอารมณ์ก็จะปรากฏทันที ในช่วงนี้รักษาใจให้ดีที่สุด ถ้าส่งใจออกไปหาเหตุของอารมณ์ อารมณ์ภายในใจก็จะเกิดขึ้น ตัวสมมุติอันเป็นเหตุให้เกิดอารมณ์นั้นก็จะเข้ากลบใจทันที เรื่องเช่นนี้ขอเตือนนักภาวนาเป็นพิเศษ อย่างนี้ก็เอาเหตุของอารมณ์เข้ามาที่ใจเลยถึงอารมณ์จะมีความรักความใคร่ ความยินดีพอใจอะไรก็ตาม นี่เป็นผลออกมาจากเหตุคือสมมุติ เพราะความทุกข์นั้นเป็นผลของตัณหา เมื่อเรารู้ทุกข์เห็นทุกข์ได้แล้ว เราจึงหาวิธีดับเหตุแห่งความทุกข์ที่หลัง เรามารู้มาจับอารมณ์ของสมมุติได้แล้ว เราจึงหาวิธีดับล้างตัวสมมุติเท่านั้นเองถ้าเราไม่จับมันไว้ มันก็จะมาแสดงฤทธิ์ขึ้นที่ใจ แล้วอารมณ์ของสมมุตินี้เองเป็นอาวุธสำคัญอันดับหนึ่งของกิเลส ตัณหา อวิชชา เมื่อเรายึดอาวุธของกิเลสตัณหา

อวิชาได้แล้ว เครื่องมือคืออาวุธของกิเลสอวิชาค้นหาที่ไม่มี เรา
จะใช้ปัญญาจุ่มอวิชาค้นหาได้ง่ายที่สุด

ฉะนั้นเมื่อเรายึดเอาอารมณ์ของตัวสมมุติได้แล้วอารมณ์ที่ถูก
จิตด้วยสติอยู่อย่างนี้ ก็จะค่อย ๆ หดตัวลง ๆ จะหดลงแทบสติจะมอง
ไม่เห็นภายในใจนั้นเลย อารมณ์ประเภทใดก็ตามจะฝืนสู้กับสติไม่ได้
จะเป็นอารมณ์ของราคะ อารมณ์แห่งความรักความใคร่ที่ว่าเป็นสิ่งที่
ร้ายแรงก็ตาม ถ้าได้ถูกสติทำให้ถูกกับจุดแล้วมันจะค่อยเลื่อนลงไป นี่
แล จึงว่าสติเป็นตบธรรม เครื่องแผดเผาเหมือนกับไฟที่ยังน้ำให้แห้ง
สติเผาอารมณ์ของสมมุติก็เช่นกัน ขออย่าอีกที เวลาสติอารมณ์อยู่นี้
ข้อควรระวังที่สุดอย่าให้ใจไปเพ่งเอาสมมุติที่เป็นต้นเหตุของอารมณ์
นั้นเด็ดขาด ถ้าเราเพ่งหรือวาดภาพสมมุตินั้นขณะใดก็เหมือนกับเท
น้ำมันเข้ากองไฟขณะนั้น เมื่อเราใช้สติอารมณ์ให้อ่อนตัวลงได้แล้ว
เราอย่าไปเพลอว่ามันดับไปหรือหมดไป เป็นเพียงแต่มันอ่อนกำลังลง
เท่านั้น อันดับต่อไปในช่วงนี้เป็นปัญญา เราจะต้องมีอธิบายสอนใจ
ให้ใจได้เห็นโทษความหลงของใจเอง จิตโทษที่เป็นอารมณ์
ของใจนั้นให้ใจฟัง จิตโทษแห่งความคะนองใจ ให้ใจได้รู้ให้
ใจได้ฟัง ให้ใจได้เห็น ให้ใจได้รับการอบรมของปัญญาให้
ปัญญาสอนใจ ให้ใจได้รับคำสอนของปัญญา ใจจึงจะเห็น
โทษความคะนองของใจเอง เหมือนเด็กกำลังซุกซนก็ต้องให้
ผู้ปกครองเป็นผู้ร่ำสอน เด็กนั้นจึงจะมีความฉลาดขึ้นและรู้จักวิธี
รักษาตัวเอง ใจที่ตกอยู่ในความควบคุมของกิเลสตัณหา ก็ไม่มีความ
ผิดของตน มีดมนทำตามความยินดีตามความพอใจ ตามกิเลสตัณหา
เรื่อยไป คนที่หลงผิดและกลับใจเข้ากับฝ่ายปกครองฉันใด ใจที่หลง
ผิด หลงโลก หลงวิญญู อยู่ในภพทั้งสามก็ยอมจำนนต่อปัญญานั้น
นั้น นี่แหละนักภาวนาทั้งหลายจึงขออย่าอีกที ก่อนที่จะภาวนาทุก
ครั้งก็ให้ตั้งใจกำหนดเอาวิธีนี้ เพื่อจะได้เป็นหลักของปัญญาต่อ
ไป ครั้งใดอารมณ์ของใจไม่กำเริบเราก็กำหนดสติรู้อารมณ์ของใจ

ทุกครั้ง อารมณ์ของใจหายาก็ให้รู้ว่าอารมณ์หายาบ เวลาใดอารมณ์ของใจละเอียดก็มีสติรู้อยู่กับอารมณ์ละเอียด ใจมีอารมณ์ของรากะก็ให้รู้มีอารมณ์ของโทษก็ให้รู้ ใจมีอารมณ์แห่งความทุกข์ต่าง ๆ ก็ให้รู้ ใจมีอารมณ์แห่งความสุขก็ให้รู้ ใจไม่มีอารมณ์ทุกข์อารมณ์สุขก็ให้รู้ ใจอยู่กับอารมณ์เฉย ๆ ก็ให้รู้ให้ใจมีสติรู้อยู่กับอารมณ์ของใจชนิดต่าง ๆ หรือใจจะมีอารมณ์ว่าง ๆ ก็รู้กับอารมณ์ว่าง ๆ ไปก่อน แต่อย่าไปติดใจอยู่ในอารมณ์ว่างนี้ให้มากเลย มันจะกลายเป็นฉนวนสมบัติไป ขอให้กลับมาใช้ปัญญาพิจารณากายพิจารณาอารมณ์ที่เกิดขึ้นกับใจอยู่เสมอ

การพิจารณากายและอารมณ์ของใจ

ต่อไปจะแนะนำวิธีใช้ปัญญาพอเป็นแนวทาง การใช้ปัญญาพิจารณากายและพิจารณาอารมณ์ของใจ ให้อยู่ในระบบเดียวรวมอยู่ที่ใจ การพิจารณากายเราต้องยกเอากายเราเป็นหลักคือให้เห็นความเปลี่ยนแปลงในสภาพของกาย ความทุกข์ภายในกายและความไม่มีอะไรเป็นแก่นสารภายในกาย ความสกปรกของร่างกาย เราจะพิจารณาเอาความเกิด เป็นหลักในเบื้องต้น เริ่มแต่ปฏิสนธิขึ้นมาก็ได้ หรือจะพิจารณาในช่วงที่เรารู้เหตุการณ์ต่าง ๆ ขึ้นมาจนถึงปัจจุบันนี้ก็ได้ หรือจะพิจารณาล่วงหน้าไปในอนาคตต่อไปก็ได้ เช่น เราจะพิจารณาการเกิดขึ้นที่กายในเบื้องต้น ถึงเราไม่เห็นเราก็ต้องวาดมโนภาพตามความเป็นมาให้ถูกหลักการเปลี่ยนแปลงตามความเป็นจริง ครั้งแรกเกิด ก็ต้องอาศัยหยดน้ำมันเดียวของพ่อแม่ ที่เรียกว่า กลละ แล้วก็แปรสภาพเป็นปุ่มเปือกแล้วแปรสภาพเป็นเลือด แล้วรวมตัวเกาะกันเป็นก้อนเลือด จึงเรียกว่า ฆนะ จากนั้นก็แตกออกเป็น ปัญจสาขาคือ แขนสอง ขาสอง ศรีษะหนึ่ง มีนิ้วมือ นิ้วเท้า มีตา หู จมูก ลิ้น กาย อวัยวะส่วนอื่น ๆ ก็มีความสมบูรณ์ อาศัย

ความอบอุ่นอยู่ในธาตุอยู่ในธาตุของแม่ รูปร่างของเด็กก็มีความเจริญขึ้น เมื่อครบกำหนดก็ออกจากท้องแม่มา ในระยะที่อยู่ในท้องแม่นั้นจึงไม่มีการหายใจ คนที่ยังมีชีวิตอยู่ไม่มีการหายใจ มีสามขณะคือ

๑. เด็กอยู่ในท้องแม่ ๒. คนดำน้า ๓. ผู้เข้านิโรธสมาบัติเมื่อออกจากท้องแม่มาแล้วได้ถูกกับอากาศภายนอกก็เริ่มการเปลี่ยนแปลงรูปร่างนี้มาเป็นลำดับจนถึงเป็นเด็กเป็นหนุ่ม อากาศของกายก็เปลี่ยนแปลงขึ้นทุกระดับจนถึงปัจจุบัน จนถึงวัยสุดท้ายคือตาย นี้อธิบายคร่าว ๆ พอเป็นโครงเรื่องเท่านั้น จงพิจารณาด้วยปัญญาตามเหตุการณ์ที่ผ่านมานี้เกิดจึงขอย้ำ ในหลักปัญญาในหลักปัจจุบันนี้ให้รู้เหตุการณ์ในอดีต ในปัจจุบันและเหตุการณ์ในอนาคต ยกตัวอย่างพอให้นักภาวนาพิจารณาตามเพียงย่อมนย่อ คืออยากให้นักภาวนาช่วยตนเองให้มากที่สุด ในช่วงแรกเกิดจนถึงเป็นเด็กนั้น เพียงให้รู้ตามเหตุการณ์ความเปลี่ยนแปลงของกาย เพื่อให้เห็นเป็นของไม่เที่ยงและความทุกข์ด้วยวิธีต่าง ๆ ติดต่อกันมาจนถึงปัจจุบันคือเดี๋ยวนี้

นักภาวนาต้องตั้งเอาความเป็นอยู่ในปัจจุบันนี้เป็นหลักสำคัญให้รู้เท่าเหตุการณ์ในปัจจุบันนี้ ความเป็นอยู่มีอยู่ เพื่อให้รู้การเกิดมาของกาย ให้รู้ความหมดอายุของกาย และเพื่อไม่ให้ใจเข้าสู่ผูกพันในกาย ส่วนอารมณ์ของใจจะเป็นอารมณ์ของราคะ ตัณหา โลภ โกรธ หลง หรืออารมณ์นানাชนิดก็มีอยู่ที่ใจ รวมอยู่ที่ใจ มันจะแสดงออกตามวัย และมีความรุนแรงไม่เท่าเทียมกัน อารมณ์ของเด็กมันก็แสดงออกมาในความรุนแรงเป็นอีกอย่างหนึ่ง หนุ่ม สาว มันก็แสดงอารมณ์ความรุนแรงเป็นอีกอย่างหนึ่ง จนถึงกลางคนและวัยชรา มันก็จะแสดงออกมาอีกรูปหนึ่งเป็น สันตติ สืบต่อเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบันนี้ จึงทำให้ใจเราหลงอารมณ์ที่เกิดขึ้นกับใจ อารมณ์ภายในใจนี้เอง จึงทำให้ใจเร่รอนติดอยู่ กับภพชาตินั้น ๆ ไม่มีความเบื่อหน่าย พอใจในการเกิดอีกต่อไป เพราะใจไม่รู้ว่า การเกิดเป็น

ความทุกข์ มีความเห็นหน้าเดียวคือเข้าใจว่าเป็นความสุข เหมือนกับคนสายตาสั้นมองไม่เห็นไกล เมื่อภัยเข้ามาถึงตัวจึงจะหาอาวุธป้องกัน มันจะทันได้อย่างไร นี่ฉันใด ใจมีความคิดสั้น ย่อมแสดงผลออกมาภายนอกคือหน้าตา ส่วนภายในไม่ต้องถามถึงก็พอรู้กัน เหตุฉะนั้นนักภวานาควรใช้ปัญญาพิจารณาอารมณ์ของใจอันเกิดมาจากสิ่งแวดล้อมภายนอกคือรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ เป็นเหตุเพื่อให้ใจได้สังเกตรู้ตามเหตุปัจจัย ก่อนที่ใจไปยินดีกับรูปเสียงภายนอกนั้น ใจเราต้องมายินดีพอใจกับตัวเราไว้แล้วโดยไม่รู้สึกตัว เรียกว่า อุปาทานฉันท อารมณ์อันเป็นรากะตัณหาในใจเราอันตั้งเดิมมีอยู่แล้ว จึงไปติดติดเอารูปเสียงนั้น ๆ มาเข้าประกอบกัน จึงพัวพันเข้าหาใจ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ เป็นของประจำโลกถึงเราไม่เกิดมาหรือเกิดมาแล้ว หรือเราตายไป รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ยังมีอยู่ผิดแต่เราเข้าไปยึดถือเอาเท่านั้นเอง เพราะเราไม่รู้จึงเป็นเหตุให้เราหลง และให้เข้าใจว่าตัวเราเป็นเหตุ เราจึงมาดับต้นเหตุคือตัวเราเองเหตุเกิดขึ้นที่ไหนก็ดับเหตุในที่นั้น เหตุเกิดขึ้นจากเราเราก็หาวิธีดับเหตุที่ตัวของเราเอง เหมือนเราดับไฟ เราจะไปดับควันไฟ ไปดับแสงไฟ ไปดับความร้อนของไฟผู้นั้นในที่สุด เพราะดับไฟไม่ถูกจุดของต้นไฟนี้ฉันนั้นไฟคือรากะตัณหาที่มีอารมณ์เดือดร้อนเกิดขึ้นที่ใจ เราจะเอาสมาธิ ฌาน สมาบัติขึ้นไหนไปดับ ก็ไม่สามารถที่จะดับไฟ รากะ โทสะ โมหะ ให้หมดจากใจไปได้เลย ฉะนั้น

เราต้องใช้ปัญญาเข้าไปแก้ไขต้นเหตุ เปลี่ยนแปลงลบล้างความยึดถือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ว่าเป็นตัวตนของเรา รูปเหล่านี้เองเอามาแยกแยะออกเป็นชิ้นส่วน เป็นชิ้นน้อยชิ้นใหญ่ ส่วนเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ นั้น เป็นอาการของใจ มิใช่ใจเต็มส่วนใจเต็มจะมีความแพรวพราวอยู่ในใจเอง คำว่า วิญญาณ นั้นไม่ใช่ใจ แต่ก็ป็นรัศมีความรู้ออกมาจากใจ ความรู้ในวิญญาณนี้เองมีเจืออยู่ด้วยความเศร้าหมอง คือโมหะ

วิชาความรู้แบบงมงายไปตามกิเลสตัณหาคือรู้ในทางวิชชุทหลุมฝังตัวเองเหมือนกับแสงไฟที่มีสีต่างกันไฟนีออนมีสีแดงสีขาวสีเขียวไม่ขึ้นอยู่กับไฟมันขึ้นอยู่กับหลอดไฟต่างหากฉันใดความรู้ของวิญญาณนั้นจะรู้ไปแบบไหนวิธีใดมันขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมพาให้เป็นไปและเปลี่ยนแปลงไปไม่คงที่มีการเกิดดับๆสลับซับซ้อนไม่คงที่ฉันนั้นคือไม่มีสติยับยั้งอยู่นั่นเองวิญญาณคือความรู้ นั่นคือรู้ในวิธีการสร้างภพสร้างชาติคนละรู้ในวิธีผูกตัวเองให้อยู่กับโลกเท่านั้นแต่ไม่รู้ในวิธีสั่งสี่หรือสภาวะอันมีจริงเป็นจริงถ้าวิญญาณรู้เห็นไม่จริงอย่างนี้ความไม่รู้จริงอย่างอื่นก็พลอยติดตามเช่นความรู้ในสังขารก็ปรุงแต่งไปในทางไม่จริงความรู้ในสัญญาที่เกิดดับๆจำไม่ได้คงที่ความรู้ในเวทนาความเสวยอารมณ์ก็มีทั้งสุขทั้งทุกข์และไม่สุขไม่ทุกข์ความรู้ในรูปก็ไม่รู้ตามหลักความเป็นจริงความไม่รู้จริงนี้เองจึงเกิดความหลงความรักความใคร่พอใจไปตามการมรณ์ต่างๆของโลกนี้แลจึงเป็นต้นเหตุแห่งความมืดมิดปิดความเป็นจริงจึงว่าวิชาความไม่รู้โหมะความหลงก็ตัวนี้เอง

ฉะนั้น นักภาวนาจึงเปลี่ยนเป็นอุบายสั้น ๆ เพื่อเข้าใจในวิธีง่าย ๆ คือคำว่าอนิขานั่นคือความไม่รู้ของจริงใน อริยสัจธรรม คือความเป็นจริงของสภาวะธรรมทั้งหลาย ให้เราใช้ปัญญาพิจารณา ตามหลักความเป็นจริง เพื่อให้ใจได้มีวิชา คือความรู้จริงตามความเป็นจริงด้วยปัญญาวิชาภายในใจก็จะมีแสงสว่างรอบรู้รอบในใจเองนี้แหละคือเอาปัญญาเข้าไปฝึกฝนอารมณ์ของใจ ให้ใจมีความสว่าง เหมือนกับเราติดไฟขึ้นในที่มืด ความมืดก็ย่อมหายไปเอง ความรู้ความสว่างของใจเกิดขึ้นด้วยปัญญาแล้ว ความมืดของใจก็หายไป ใช้ปัญญาไตร่ตรองดูอาการของกาย ลักษณะของกาย ความเกิด ความตั้งอยู่และความดับไปของกายทุกส่วน ทั้งภายนอกภายใน ทั้งตัวเองและคนอื่น ให้ตกอยู่ในสภาพเดียวกันคือความเปลี่ยนแปลงแต่้วยต้นจนถึงวัยชรา ความทุกข์ที่เกิดขึ้นภายในกายตั้งแต่ต้นจนถึงความทุกข์ปัจจุบัน และใช้ปัญญาปฏิเสธว่ากายนี้ไม่ใช่ตัวเรา เป็นเพียงบ้านอาศัยชั่วคราวเท่านั้น นานไปก็แยกกันไป นี่เป็นหลักภาวนาง่าย ๆ ส่วนปัญญาจะพิสดารกว้างขวาง และอุบายใช้ปัญญา

ประกอบนั้นมอบให้นักภาวนาเอง ข้อสำคัญที่สุด เราพิจารณากายส่วนใดก็ให้เห็นแจ้งประจักษ์ส่วนนั้น จะพิจารณาช้าหรือเร็วแล้วแต่ความสะดวก ถ้านักภาวนาสติยังไม่เร็วและแจ้งพอ ควรใช้ปัญญาพิจารณาช้าๆ เพื่อจะได้เพ่งดูกายให้รู้ให้เห็นกายแต่ละส่วนมีลักษณะสัณฐานอย่างไร ให้ใจจดจ่อรู้ไปตามนั้น และใจเราก็ไม่พะวัภพะวนไปในเรื่องอื่น ๆ ใจก็จะอยู่กับกาย รู้กายอยู่ตลอดไป นี่แลจึงว่าสมาธิหนุนปัญญาไปในตัว ถ้าพิจารณากายไปนาน ๆ ถ้าใจมีความเบื่อหน่ายในการคิดพิจารณาแล้ว ก็ให้หยุดการพิจารณา ให้กลับใจมาอยู่ในความสงบ คืออารมณ์ของใจอย่างใดอย่างหนึ่ง ทำใจให้แผ่วเบา รู้ลมหายใจเข้าออกโดยมีสติอยู่อย่างนั้น เพื่อให้ใจได้พักผ่อนคลายในตัว กำลังใจที่เกิดจากสมาธินี้ จะได้ใช้หนุนปัญญาพิจารณาต่อไป

ปัญญาพิจารณาไตรลักษณ์

การใช้ปัญญาพิจารณานั้น เราจะนั่งจะเดินหรืออยู่ในอิริยาบถใดก็แล้วแต่ความสะดวก เพราะปัญญาพิจารณานั้นใจไม่อยู่กับที่เมื่อปัญญาพิจารณา ใจก็พลอยรู้เห็นตามสภาพส่วนนั้น ๆ ไปตามลักษณะ การพิจารณาทุกครั้งให้เอาไตรลักษณ์เป็นหลักประกอบในอาการนั้น ๆ ทุกครั้งไป ให้เห็นเป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เพราะว่ารूपสังขาร จิตสังขาร ไม่ว่าภายนอกหรือภายใน ไกล หรือใกล้ หยาบละเอียด ประณีตเลวทราม อันเป็นของประจามีอยู่ในโลกนี้ทั้งหมด พิจารณาให้ตกอยู่ในสภาพเดียวกัน คือความไม่เที่ยง ความทนอยู่ได้ยากและไม่มิอะไรเป็นส่วนตัวของเราแม้แต่น้อยเลย นี่แล จึงให้ทำลายต้นเหตุ ดูเหตุให้รู้ให้เห็น เพื่อไม่ให้ใจลุ่มหลงยึดถือว่าเรา ว่าเขา ต่อไป เพราะว่าเรามีอยู่ที่ไหน เขาก็มีอยู่ที่นั่น ถ้าเราไม่มี เขาจะมีมาจากไหน เพราะเราเป็นต้นเหตุผลคือ เขาย่อมติดตามมาเป็นเงามาเทียมเราทันที สิ่งใดเป็นขณะเป็น

ก้อน สิ่งนั้นย่อมมีเงา ถ้ามีเงาคือก้อนนี้ไม่มี เงาจะมีมาจากไหน ฉะนั้นจึงให้ทำลายก้อนนี้ด้วยปัญญา เมื่อทำลายก้อนนี้ได้แล้ว สันตติ ความสืบต่อในก้อนนั้นย่อมหมดไป ความเคลื่อนไหวไปมาก็หมด ปัญหาลงทันที เหมือนกับความร้อนของไฟพร้อมทั้งตัวไฟเองเมื่อเราดับกำเริดอันเป็นเหตุให้เกิดไฟได้แล้ว ความร้อนของไฟตลอดตัวไฟเองก็หมดปัญหาลงทันที ฉันทใด เราทำลายจนจะได้แล้ว ความสืบต่อในอสังขตธาตุ อสังขตปัจจัยก็ไม่มีปัญหาเช่นกัน จึงเป็นอนุุปปกรรม โดยสมบูรณ์ฉันทนั้น

นี่แล นักภวานาทั้งหลาย เริ่มแรกในการปฏิบัตินั้นย่อมมีการขลุกขลักกันอยู่บ้าง เหมือนการทำทางไปสู่จุดใดจุดหนึ่ง ไม่ใช่เขาจะรูดยางไปเลยทีเดียว เขาต้องกรุยทาง มีรถน้อยใหญ่ช่วยกันบุกเบิก ปาดพงไพร ไหล่เขาต้งเราเห็นอยู่ในที่ต่าง ๆ กว่าจจะรูดยางลงได้ ให้เป็นเส้นทางไปมาสะดวก ก็ย่อมลงทุนลงแรง อย่างมากมายทีเดียว การภวานาเริ่มต้นก็เช่นกัน มีทั้งผิดทั้งถูก ย่อมล้มลุกคลุกคลานหนักเอาเบาสู่แบบปากกัดตีนถีบอย่างสุดเหวี่ยงทีเดียว นี่ต้องอาศัยผู้ทำ มิเช่นนั้นอาจล้มเหลวหรือพลาดได้ เพราะการภวานานั้นไม่ได้จำกัดกาล ไม่ได้ขึ้นอยู่กับภาระงานหรือเดินทางจงกรมตามเวลาเท่านั้น มันขึ้นอยู่กับความตั้งใจให้มีสติรู้ตัวอยู่เสมอ เมื่อออกจากที่จำวัดแล้ว จึงให้มีสติประจำใจ บิณฑบาตทั้งไปและกลับ หรือจัดอาหารบิณฑบาตก็ดี จึงให้มีสติอยู่ที่ใจ จะอยู่ในอิริยาบถใดที่ไหน เช่นไรก็ตาม ต้องมีสติรู้ตัวรู้ใจอยู่ตลอดเวลาหรือใช้ปัญญาพิจารณาให้รู้เห็นในการเกิดการดับในกาย ในใจอยู่เป็นนิจ หรือรู้เห็นในส่วนภายนอก มีการเกิดดับอยู่ตลอดเวลา เพื่อป้องกันกิเลสตัณหาไม่ให้เข้ามาสู่ดวงในหัวใจเราได้ ตั้งใจให้มีสติเตรียมพร้อมทุกขณะ พร้อมทั้งจะเผชิญต่อกิเลสตัณหาอารมณ์ที่เกิดขึ้นได้ทันทั่วทั้งที่ข้อควรระวังเส้นทางของกิเลสตัณหาอีกอย่างหนึ่งคือการคุยกัน นอกจากการสนทนาในธรรมแล้ว ส่วนมากย่อมเพลอตัว คุยกันแบบเอาไฟ

เผาตัวเองและผู้อื่นโดยไม่รู้สึก กว่าจะสำนึกตัวได้น้ำลายแทบไม่มี บางกลุ่มไม่มีสติสำนึกตัวเองได้บ้างเลย ผู้ต้องการความสงบ แต่ชอบพูดคุยกับคนนั้นคนนี้ไม่ใช่ นักภavana โดยตรง จะว่านักภavana กาฬาก็ไม่ผิด คือไม่คิดถึงความรำคาญของผู้อื่นเลย ผู้อื่นอยากทำความเพียรนั่งสมาธิ เติบงกรรมหรืออยู่ด้วยความสงบส่วนตัว ก็ทำเสียต่างๆ ไปให้ผู้อื่นรำคาญในคำว่า "กถมฺภูตสุสฺส เม รตฺตินทิวา วิติปตฺตติ" วันคืนล่วงไปล่วงไปทำอะไรอยู่ และเรายินดีในที่สงบ สดหรือไม่ว่า ถ้าเรายินดีในที่สงบสด ผู้อื่นก็ย่อมต้องการความสงบ สดเช่นกัน เมื่อเราทำอะไรไป พุทอะไรไปจึงคิดเห็นอกเห็นใจผู้อื่นบ้าง

ฉะนั้น ผู้มีความหวังประโยชน์ส่วนยิ่งแล้ว ควรจะสงวนตัว ไม่ทะนงตัว แบบคมในฝักเหมือนกับพระมหากัจจายนก์กล่าวไว้ว่า "มีตาให้เหมือนกับคนตาบอด มีหูให้เหมือนกับคนหูหนวก" นี้เพื่อให้เราสำนึกอยู่ใน กายวิเวก จิตตวิเวก คือให้นักภavana มีความตระหนัก ในวิธีเก็บตัว และวิธีหลบซ่อนตัวเพื่อซ่อนเร้น และอำนวยความสะดวกในการรักษาตัว เพื่อไม่ให้ลี้มตัวอยู่ในสถานที่ต่าง ๆ หรือทำตัวเพื่อไม่ให้คนอื่นสนใจตัวเอง ถึงหากอยู่ในสังคมน้อยใหญ่ก็ตามก็เหมือนกับกาอยู่ในทางกลางฝูงหงษ์ โดยไม่มีคุณค่าอะไรจะไปอยู่ที่ไหนก็ไม่มีประตูลูกหลังตั้งยามรักษานั้นแล จึงจะมีเวลาเป็นของของตน จะบำเพ็ญภาวนาอยู่ในที่ใดเวลาใดก็อยู่ตามอัธยาศัย ใจก็จะสืบกลานก้าวหน้าไปโดยเร็ว

หรืออีกนัยหนึ่ง เป็นเพียงอุปมาส่วนตัว เพื่อหลบไม่ให้ อารมณ์ของรูปและเสียงนั้นได้เข้ามาพัวพันในใจนั่นเอง ถึงจะเห็นรูป ได้ยินเสียงก็มีอุปมาทำตัวเหมือนกับคนตาบอดหรือหูหนวก เป็นไปไม่ผูกใจอยู่กับรูปเสียงนั้น ๆ เมื่อรูปเสียงนั้นหายไปใจก็ไม่มีอารมณ์ผูกพัน หันเหเรวรนปักใจผูกใจในรูปเสียงนั้นเลย. การภาวนาถ้าไม่มีอารมณ์ของ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ เข้ามารบกวนใจแล้ว

การภาวนาจะมีความงอกงามเจริญขึ้นเป็นลำดับ เหมือนกับเราปลูกต้นไม้เพื่อหวังประโยชน์ในผล ถ้าเรารักษาไม่ให้ตัวบึ้งตัวหนอนเข้าไปซุกซ่อนนอนกินอยู่ในลำต้น หรือรักษาไม่ให้เชื้อราต่าง ๆ หรือมดแมลง มารบกวน พรุนดิน ใส่ปุ๋ยรดน้ำอยู่บ่อย ๆ ต้นไม้ก็จะงอกงามให้เราได้รับผล ฉนั้นใด นักภาวนาต้องรักษาใจให้อยู่เป็นปกติอย่าให้มีอารมณ์อันเป็นข้าศึกของใจ เข้ามาซุกซ่อนบ่อนทำลายใจเราเลย พยายามรักษาอยู่ในท่าเตรียมพร้อมทุกเวลาฉนั้นนั้น ไม่ว่าจะอยู่ในท่าใดอิริยาบถใด ให้มีสติปัญญารักษาใจ ทำต่อเนื่องกันไปอย่างสม่ำเสมอ ไม่ลดละ ไม่ว่าจะกลางวันหรือกลางคืนตื่นจากการพักผ่อนแล้ว ต้องมีสติปกหลังรักษาใจให้ดีเพื่อไม่ให้ใจออกไปลุดตึงเอาอารมณ์ภายนอกเข้ามาอยู่ในใจได้ หรือหากเวลาเราพลั้งเผลอ ก็ให้มีสติปัญญาเข้ามาชำระอารมณ์ประเภทนั้น ๆ ให้หมดไปโดยเร็วมิฉะนั้น อารมณ์จะเข้ามาเกาะกันวันละเล็กวันละน้อย และจะทำให้ใจมีความเศร้าหมองโดยไม่รู้สีกตัว ผลที่สุดอารมณ์ภายใน ก็จะเกิดเป็นพิษขึ้นที่ใจ ฉนั้นเราควรรักษาใจไม่ให้ไปเกาะอารมณ์ประเภทนั้น ๆ ตั้งแต่ต้นมือ เพื่อไม่ให้อารมณ์นั้น ๆ เกิดขึ้นที่ใจเราได้อีกเลยจึงควรระวังรักษาดูตักกัน ให้คงเส้นคงวา อย่าประมาทอย่าทำใจให้สนิทกับอารมณ์นั้น ๆ และอย่าทำความคุ้นเคยในอารมณ์นั้นอีกต่อไป โดยตั้งใจปฏิบัติภาวนาให้สม่ำเสมอทุกวันไป ไม่ขาดวรรคขาดตอน ผลของการปฏิบัติก็จะเกิดขึ้นกับตัวเรา เหมือนกับผลมะม่วงที่เกิดมากับต้นมะม่วงเอง ที่แรกก็มีรสเปรี้ยว เมื่อหากมันสุกแล้ว รสมันก็จะหวานโดยไม่มีใครเอาน้ำตาลไปผสมไว้เลย นี่ผลมะม่วงถูกเดียวยังเปลี่ยนแปลงสภาพรสไปได้ นักภาวนาถ้าหากรักษาปฏิบัติต่อเนื่องกัน ผลการปฏิบัติก็จะเกิดขึ้นกับตัวเราโดยตรง ความสงบความรู้เห็นเป็นมหัสจรรย์ก็จะเกิดกับใจเราโดยเราไม่ได้คาดคิดมาก่อน และไม่มีสิ่งใดใครคนหนึ่งมาบอกล่วงหน้าให้เรารู้บ้างเลย และไม่เคยปรากฏการณ์มาก่อนในชีวิตของเรา

การดำเนินตามมรรควิถี

ความสงบอันยิ่งใหญ่^๑นี้ ก็จะต้องแผ่รัศมีออกมาในใจในระยะช่วงอันสั้นนี้ทันที และรู้ว่าใจยังลงสู่ความสงบเต็มภูมิด้วย ความสงบอันนี้จะมีสภาพแตกต่างกับความสุขอย่างอื่นเป็นอันมากทีเดียว อุปาทานความยึดถือทั้งหมดจะขาดสิทธิ์ไม่มีฤทธิ์ในใจแม้แต่น้อย จันทรห่าอายตนะก็เพียงสักว่าเท่านั้น ความรู้ในจันทรและอายตนะภายในไม่มีปัจจัยต่อเนื่องกับอารมณ์ภายนอกได้เลย ความรู้ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ไม่เป็นสายใยต่อเนื่องกับ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ พุทธรวม ๆ แล้วก็คือสัมผัสกันไม่ติดนั่นเอง รูปจันทรกับเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ก็ต่างอันต่างอยู่ ต่างอันต่างสงบ ไม่มีจันทรใดทำงานแม้แต่น้อย ความเสวยอารมณ์ภายในใจไม่มี ความปรุงความคิดภายในใจก็ไม่มี ความรู้เกิด ๆ ตับ ๆ แล่สายออกไปภายนอกก็ไม่มี ความรู้สึกถึงภายในใจนั้นมีอยู่ แต่ก็รู้เป็นเอกเทศอยู่เฉพาะรู้เท่านั้น เหมือนกันกับอยู่คนละโลกไม่เกี่ยวเนื่องถึงกันแม้แต่น้อยเลย เมื่อใจคิดไม่เป็น ความรู้ทางวิญญาณก็ดับสนิทเท่านั้น สภาพรู้อันไม่มีนิमितหมายในโลกนี้ ขอมอบให้นักภavanaพิจารณาเอง จะเป็นอยู่อย่างไร อยู่ในสภาพเช่นไร จะหาข้อเปรียบเทียบให้ผู้อ่านได้เข้าใจนั้นยากเหลือเกิน หรือพูดไปก็จะเกินความพอดีของผู้อ่านฉะนั้น ขอมอบความสงบเช่นนี้ให้ผู้อ่านได้รับความสงบเสียเอง ว่าเป็นอยู่อย่างไร สภาพแห่งความสงบและสภาพใจไม่มีอะไร ขอให้รู้เองเห็นเองจึงจะแน่นอน ต่อไปความสงบอย่างนี้จะสงบอยู่นานพอสมควรแล้ว ความสงบนี้ก็จะพลิกแพลงขึ้นอีกวิธีหนึ่ง จะอยู่ในอิริยาบถใดก็ตามจะไม่มีปัญหา

เมื่อความพลิกแพลงในความสงบนี้คิดเดียวเท่านั้นความกล้า

หาญจะแสดงออกมาทางใจ ให้เต็มกำลังเต็มอัตราทีเดียว ความกล้าหาญนั้นจะกล้าไปในทางใดและอะไรพาให้เกิดความกล้าหาญนั้น ก็ผู้นั้นจะรู้ภายในส่วนตัวของตนเอง เมื่อความกล้าหาญนี้เกิดขึ้นแล้ว ท่านจะอยู่ในอิริยาบถใดก็ตาม จะพิจารณาก็ตาม จะทำความสงบอยู่ก็ตาม ความกล้าหาญนั้นก็อยู่ในเชิงว่า ๓ ภาพไม่มีความหมาย ความกล้าหาญนี้จะตั้งอยู่ชั่ว จริมกจิต จะกระตือรือร้นที่ใจ ปุ๊บเดียวก็รู้ทันที คำนี้สำคัญที่สุด คือคำว่า "วิราคะ วิมูจติ วิมุตตสฺมี ญาณ โหติ" เพราะสิ้นกำหนด ย่อมหลุดพ้น เมื่อหลุดพ้นแล้ว ความรู้ว่าหลุดพ้นแล้วย่อมมี (ความจริงก็จะเปิดเผยให้รู้อยู่ในตรงนี้เอง) "ฉิณา ซาติ วุสิตํ พุรหมจริยํ กตํ กรณียํ" ซาติสิ้นแล้ว พุรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำได้ทำเสร็จแล้ว นักภวานาก็จะรู้ในตัวเอง และหายความสงสัยในตัวเองทันที

ส่วนการระลึกถึงพระพุทธเจ้านั้นก็น่าอัศจรรย์อยากไปกราบพระพุทธเจ้า ทั้ง ๆ ที่รู้ว่า พระพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้ว ดังพระสาวกของพระองค์ไปรู้เห็นธรรมแล้ว ถึงทางไกลสักเท่าไร ก็อุตส่าห์เดินทางมากกราบนมัสการพระพุทธเจ้า แต่ความคิดอยากจะทำสิ่งที่รู้เห็นนั้น ถวายพระพุทธเจ้าให้ทรงทราบไม่มีในใจ เพียงได้กราบนมัสการพระพุทธเจ้าก็พอแล้ว เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสถามในแง่ความรู้เห็นในท่ามกลางสงฆ์ ก็สามารถเล่าถวายพระพุทธเจ้าตามความเป็นจริง โดยไม่มีความกระตือรือร้นต่อพระพุทธเจ้าและคณะสงฆ์ทั้งหลายแม้แต่นิดเดียว บางองค์ก็กล้าพูดในท่ามกลางสงฆ์ ถึงพระพุทธองค์จะประทับอยู่ในที่นั้นก็ตาม ก็สามารถพูดไม่มีความเกรงขามในท่ามกลางสงฆ์ และก็พูดตามความจริงของท่าน ใครจะว่าอวดตัวในท่าไหนไม่เกี่ยวไปที่ไหนอยู่ที่ไหนในท่ามกลางคณะสงฆ์น้อยหรือมาก ก็สามารถกล่าวคำว่า "ยสุสฺส มกุเค วา ผลเ วว กงฺขา อตฺถิ โส มํ ปุจฺต" ผู้ใดมีความสงสัยในมรรคในผล ผู้นั้นจงถามข้าพเจ้า อยู่อย่างนั้น ถ้าทุกวันนี้มีผู้ว่าเช่นนั้น ถึงจะว่าตามความเป็นจริงก็ตามเถอะ จะมี

อะไรเกิดขึ้นกับท่านเล่า ! และใครจะมาเป็นผู้ตัดสินให้ เมื่อรู้เห็นตามความเป็นจริงผ่านไปแล้วความกล้าหาญนั้นก็อ่อนลง ๆ จนไม่มีความกล้าหาญอยู่เลย และปัญญาเคยพิจารณาในแง่ต่าง ๆ ในรูปธรรม นามธรรม ในอดีต ปัจจุบัน อนาคต เพื่อหาช่องทางให้หลุดพ้นไปจากวิญญูนี้ ก็หมดภาระแล้วจะเหลือเพียงกำลังใจ กำลังใจก็เป็นผลอีกส่วนหนึ่งแต่ก็เป็นที่น่าอัศจรรย์อยู่มาก กำลังใจนี้จะตั้งอยู่ได้กี่ ๗ วัน กำลังแบ่งบานเต็มที่ ต่อไปก็ค่อย ๆ เลื่อนลงไปทุก ๆ วันประมาณอีก ๗ วัน ก็จะอยู่ในท่าปกติภายในขั้นความรู้เห็นมาแล้วนั้นก็รู้เห็นเป็นปกติ และรู้เห็นเป็นเอกัตตัง ราตรีเดียวอยู่ตลอดเวลา ไม่มีดับ มีเกิด มีขึ้น มีลง ไม่หวั่นไหวไปตามกระแสของโลกใด ๆ ทั้งสิ้น

คำว่า "กตํ กรณียํ" กิจที่ควรทำได้ทำเสร็จแล้ว จึงหมดภาระส่วนตัวไม่ต้องไปหาเอาน้ำมาดับไฟอีกต่อไปเพราะไฟได้ดับสนิทไปหมดแล้ว นี่เป็นผลการปฏิบัติครั้งสุดท้าย ได้อธิบายเพียงย่อ ย่นย่อ พอให้อ่านได้สดับไว้เป็นแนวทาง

ถ้าท่านอ่านแล้วยังไม่เข้าใจในวิธีปฏิบัติภาวนาผู้เขียนก็พร้อมที่จะอธิบายเพิ่มเติม เพราะหลักภาวนานี้ผู้เขียนก็ไม่ย่อ และอธิบายไว้สั้น ๆ เป็นบางตอน เพื่อให้ผู้ปฏิบัติเข้าใจในวิธีภาวนาได้ง่ายขึ้น เมื่อภาวนาไปแล้วผลแห่งความสงบ ความรู้เห็นในแง่ต่าง ๆ อาจเกิดขึ้นไม่ค่อยเหมือนกันทั้งหมด เพราะนิสัยไม่เหมือนกันทุกคนก่อนใจจะลงสู่ความสงบ จะแสดงในเบื้องต้นไม่เหมือนกัน และบางคนชอบมีนิมิตที่เกิดขึ้นนานาชนิด บางคนก็ไม่มีนิมิตมาเกี่ยวข้องเลย และขอเตือนผู้มีนิมิตบ้างเล็กน้อย ถ้าหากมีนิมิตเห็นสิ่งน่ารัก น่ากลัวเกิดขึ้น หรือมีเสียงดังขึ้นในที่ใกล้หรือไกล จะเป็นเสียงคน หรือเสียงสัตว์ก็ตาม ให้ตั้งสติลงที่ใจให้เข้าใจว่าของสิ่งนี้เกิดขึ้น เพราะกิเลส สังขารตัวเองออกหลอกตัวเอง อย่าไปปักใจเชื่อว่าสิ่งอื่น และถืออย่างกลัวในนิมิตนั้น ๆ ถึงความกลัวเกิดขึ้นก็ห้าม

ออกจากที่ถ้ำของเหล่านี้สามารถทำลายชีวิตเราได้หรือกินเราเป็นอาหารได้ก็เชิญ ถ้าเรากลายอมเสียสละชีวิตอย่างเดียวก่อนนั้น นิมิตนั้นก็จะหายทันที ถ้านิมิตที่น่ารักมีขึ้น ก็อย่าส่งใจไปตาม นิมิตนั้นเลย นั่นคือสังขารออกหลอกตัวเองถ้าส่งใจไปตามสังขาร มันก็จะแสดงให้จิตเราถอนจากสมาธิทุกครั้งไป จะเป็นอย่างไรก็ตาม ขออย่าส่งใจไปดู ให้กำหนดสติรู้เฉพาะใจอย่างเดียว ไม่สนใจ กับนิมิตใดๆ ทั้งสิ้น ถ้าหากมีปัญญารู้เท่าทันนิมิตนั้นมาพิจารณา เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น น้อมลงสู่ไตรลักษณ์ได้ยิ่งดี ถ้าผู้มีปัญญารู้เท่าทันสังขารอยู่แล้ว สังขารก็จะไม่ออกไปแสดงตัวให้เรา ปรากฏเห็นเลย ขอนักภาวนาจงเข้าใจตามนี้เถิด ขอให้ผู้ปฏิบัติจง สัมฤทธิ์ผลในการภาวนาเทอญ.

